

**Gezinshuizen in de
jeugdzorg**
De kennis verzameld en de stand
van zaken

Nederlands
Jeugd
instituut

© 2012 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

De kenniskring 'Gezinshuizen in de jeugdzorg' organiseerde het Nederlands Jeugdinstituut samen met de Rudolphstichting en Gezinshuis.com. Dit rapport werd ook gezamenlijk gemaakt.

Auteur

Mariska van der Steege

Met medewerking van

Esther Geurts (Nederlands Jeugdinstituut)

Gerard Besten (Gezinshuis.com)

Annemieke de Vries (Rudolphstichting)

Ilona Meuwissen (Rudolphstichting)

Maartje Gardeniers (Rudolphstichting)

De deelnemers aan de kenniskring gezinshuizen in de jeugdzorg 2011 die de volgende organisaties vertegenwoordigden: Yorneo, Spirit, Jeugdformaat, Leger des Heils Midden-Nederland, Zandbergen, OCK Het Spalier, Parlan, Joozt/LSG-Rentray, Nieuw Veldzicht/LSG-Rentray, Altra, Jeugdhulp Friesland, Hoenderloo Groep, Lindenhout, De Zuidwester, Dushihuis, Stek Jeugdhulp en Alleato.

De deelnemers aan de ontwikkelgroep kleinschalige gezinsvoorzieningen Noord-Holland: Dymph Rutten, Meike Gravensteijn (Parlan), Margret Castien (OCK Het Spalier), Astrid Brugeman, Elly Lekkerkerker en Jacqueline Bleichrodt (Leger des Heils Noord-Holland) en Carla Droog (Zandbergen).

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

Telefoon (030) 230 63 44

Website www.nji.nl

E-mail info@nji.nl

Zoek voor meer informatie contact met Mariska van der Steege, Nederlands Jeugdinstituut via m.vandersteege@nji.nl of (030) 230 68 65 of Annemieke de Vries, Rudolphstichting via a.devries@rudolphstichting.nl of (0342) 459010.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Inleiding	4
1. Beschrijving van de doelgroep.....	8
2. Positionering gezinshuizen in het (nieuwe) stelsel	14
3. Werkzame elementen en bouwstenen.....	17
4. Matching en toeleiding.....	23
5. Facilitering en ondersteuning gezinshuizen	25
6. Handelingsadviezen voor de omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag	27
7. Conclusies en vervolgvragen.....	36
Literatuur	39
Bijlage 1 Opdracht ‘in kaart brengen problematiek doelgroep’	40
Bijlage 2 Aanvullende opdracht ‘in kaart brengen problematiek doelgroep’	50
Het Nederlands Jeugdinstituut: hét expertisecentrum over jeugd en opvoeding	52
De Rudolpstichting	53
Gezinshuis.com	54

Inleiding

Aanleiding

Een gezinshuis is een vorm van jeugdzorg waarin gezinshuisouder(s) op professionele wijze vorm geven aan de verzorging, behandeling, opvoeding en begeleiding van een aantal kinderen die geplaatst worden in hun eigen gezin (ontleend aan Gardeniers & De Vries, 2011). Deze vorm van jeugdzorg lijkt de laatste tijd terug van weggeweest. Voormalig minister van jeugd en gezin Rouvoet bracht in 2009 een nota uit waarin hij gezinshuizen een welkome vorm van residentiële jeugdzorg noemde (Ministerie voor Jeugd en Gezin, 2009). Tijdens een expertmeeting in juni 2010 maakten we de stand van zaken op. Hierbij waren vertegenwoordigers van elf aanbieders van jeugd & opvoedhulp aanwezig. Tijdens deze bijeenkomst werd onder andere het document *Wat werkt bij gezinshuizen?* besproken (De Baat, Berg-le Clerq & Van der Steege, 2010). Er bleek behoefte te zijn aan het verder uitwisselen van kennis en ervaringen rond de doelgroep en de methodische en organisatorische invulling van gezinshuizen in de Nederlandse jeugdzorg. Een kenniskring is hiervoor een geschikt middel. In 2011 ging daarom de kenniskring gezinshuizen in de jeugdzorg van start. De bedoeling van de kenniskring was de beschikbare praktijkkennis rond gezinshuizen te expliciteren en te verbinden aan de beschikbare kennis uit (onderzoeks)literatuur en de uitwisseling over gezinshuizen tussen de deelnemers te bevorderen. Het Nederlands Jeugdinstituut organiseert regelmatig kenniskringen, voor meer informatie: www.nji.nl/kenniskringen. Voor het organiseren en invullen van de kenniskring startte het Nederlands Jeugdinstituut een samenwerking met de Rudolphstichting en Gezinshuis.com. De Rudolphstichting ondersteunt projecten op het terrein van de jeugdzorg en onderhoudt gezinshuizen in De Glind. Gezinshuis.com organiseert in heel Nederland gezinshuizen volgens het concept van de franchiseformule. Beide organisaties hebben de ambitie onderzoek naar en de kennisontwikkeling rond gezinshuizen te stimuleren, een doelstelling die aansluit bij de missie van het Nederlands Jeugdinstituut.

Begin 2010 startten vijf Noord-Hollandse aanbieders van jeugd & opvoedhulp het project 'Werken aan effectiviteit in de provincie Noord-Holland' in opdracht van de provincie. Het Nederlands Jeugdinstituut kreeg de opdracht het project te leiden en de aanbieders te ondersteunen bij het vergroten van de effectiviteit van hun hulpaanbod. Dit gebeurde in twee onderdelen. Het eerste onderdeel was het beschrijven en theoretisch onderbouwen van veertien modules uit het aanbod van de vijf aanbieders. Het tweede onderdeel in het project was het vergroten van de kwaliteit van een 'care-achtige' module of werksoort door deze door te lichten of door te ontwikkelen op basis van relevante kennis over wat werkt. Met 'care-achtig' bedoelen we dat de hulp voornamelijk gericht is op het bieden van verzorging en opvoeding en het stabiliseren van de situatie van de jeugdige. Het gaat hierbij om kinderen die vanwege hun ernstige en complexe problematiek langdurig aangewezen zijn op verblijf en opgroeien in de jeugdzorg (zie Van der Steege, 2009). En dit is niet meer mogelijk in een regulier of therapeutisch pleeggezin. De voorkeur gaat er steeds meer naar uit deze kinderen waar mogelijk een gezinsachtige situatie te bieden (zie ook het initiatief van de Alliantie Kind in Gezin voor het realiseren van meer inhuisplaatsingen, www.inhuisplaatsen.nu). De Noord-Hollandse aanbieders bieden kleinschalige gezinsvoorzieningen om deze jeugdigen te laten opgroeien onder de noemers gezinshuis, schakelgezin of projectgezin. De hiervoor speciaal geselecteerde gezinnen vangen over het algemeen meerdere kinderen op (al dan niet in combinatie met eigen kinderen),

vaak is één van de ouders in dienst van de zorgaanbieder en ontvangen de ouders aanvullende ondersteuning en (werk)begeleiding. Eind 2010 startte een ontwikkelgroep met vertegenwoordigers van vier Noord-Hollandse aanbieders van jeugd & opvoedhulp om een kwaliteitsimpuls te geven aan de kleinschalige gezinsvoorzieningen in de provincie. De deelnemers waren op enige wijze betrokken bij de ontwikkeling en/of uitvoering van deze voorzieningen.

De Kenniskring Gezinshuizen in de jeugdzorg en de Noord-Hollandse Ontwikkelgroep kleinschalige gezinsvoorzieningen liepen vrijwel gelijktijdig. Hierna wordt gesproken over ‘de kenniskring’ waarmee de landelijke kenniskring gezinshuizen in de jeugdzorg wordt aangeduid. Met ‘ontwikkelgroep’ bedoelen we de ontwikkelgroep kleinschalige gezinsvoorzieningen in Noord-Holland.

Doelen

De kenniskring en de ontwikkelgroep hadden de volgende drie doelen:

1. Expliciteren impliciete kennis – onder andere over de werkzame factoren van gezinshuizen - bij de verschillende aanbieders van gezinshuizen en het verbinden van deze praktijkkennis met kennis uit theorie en onderzoek;
2. Uitwisseling over actuele ontwikkelingen, kennis, gedachten en opinies rond de invulling en positionering van gezinshuizen;
3. Aanscherpen en bereiken van consensus rond het concept gezinshuizen en geven van een kwaliteitsimpuls aan deze vorm van jeugdzorg.

Opzet en invulling bijeenkomsten

In 2011 vonden zes bijeenkomsten plaats (op 20 januari, 1 maart, 19 april, 23 juni, 11 oktober en 22 november) rond de volgende thema's: verkenning problematiek jeugdigen/doelgroep gezinshuizen, positionering gezinshuizen in de herziening van het jeugdstelsel, werkzame elementen gezinshuizen, toeleiding en matching van jeugdigen aan gezinshuis(ouders) en ondersteuning en facilitering van gezinshuizen. In de laatste bijeenkomst werden de resultaten besproken en de resterende vragen en discussiepunten verzameld. De bijeenkomsten hadden een sterk interactief karakter gericht op uitwisseling, kennis delen, consensusvorming en komen tot nieuwe kennis. Ze kenmerkten zich daarnaast door een geanimeerde en constructief-kritische sfeer, het moodboard op pagina 6 geeft daarvan een indruk.

De ontwikkelgroep kwam in de periode januari - september 2011 zes keer bij elkaar (op 20 januari, 28 februari, 24 maart, 28 april, 22 en 29 september) en werkte onder begeleiding van het Nederlands Jeugdinstituut twee thema's verder uit. Het eerste thema is het nader afbakenen en beschrijven van de doelgroep die is aangewezen op langdurig opgroeien in een kleinschalige gezinsvoorziening. Het tweede thema betrof het uitdenken en beschrijven van handelingsadviezen hoe om te gaan met het – soms extreem – lastige en onvoorspelbare gedrag van de jeugdigen opgenomen in kleinschalige gezinsvoorzieningen (ook wel de omgang met afstand en nabijheid genoemd). Bij dit laatste thema betrokken we een twee ervaren gezinshuisouders van OCK Het Spalier en het Leger des Heils Noord-Holland. Ook deze bijeenkomsten hadden een sterk interactief karakter gericht op uitwisseling, kennis delen, consensusvorming en komen tot nieuwe kennis.

Deelnemers

Aan de kenniskring namen vertegenwoordigers van zestien aanbieders van jeugd & opvoedhulp deel die gezinshuizen in het aanbod hebben. Dit waren de volgende organisaties: Yorneo, Spirit, Jeugdformaat, Leger des Heils Midden-Nederland, Zandbergen, OCK Het Spalier, Parlan, Joozt/LSG-Rentray, Nieuw Veldzicht/LSG-Rentray, Altra, Jeugdhulp Friesland, Hoenderloo Groep, Lindenhout, De Zuidwester, Dushihuis, Stek Jeugdhulp en Alleato. De deelnemers waren zowel gedragswetenschappers/ behandelcoördinatoren, managers, beleidsmedewerkers en gezinshuisouders. Aan de ontwikkelgroep namen vertegenwoordigers van vier Noord-Hollandse aanbieders van jeugd & opvoedhulp deel: Parlan, OCK Het Spalier, Leger des Heils Noord-Holland en Zandbergen.

Dit document

De opbrengsten en de verslagen van de verschillende bijeenkomsten van zowel de kenniskring als de ontwikkelgroep werden verwerkt in deze rapportage. Het geeft een overzicht van de beschikbare kennis rond gezinshuizen anno 2012, het maakt de stand van zaken op en laat zien waar consensus over is, welke discussiepunten er zijn en welke vraagstukken rond gezinshuizen er (nog) leven onder de deelnemers aan de kenniskring en de ontwikkelgroep.

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 1 bevat een beschrijving van de doelgroep van gezinshuizen op basis van casuïstiek verzameld door de deelnemers van de kenniskring en de ontwikkelgroep. Het tweede hoofdstuk bevat een schets van de mogelijke positionering van gezinshuizen in het (herziene) stelsel van jeugdvoorzieningen en de discussiepunten die daaromtrent leven. Het derde hoofdstuk geeft een overzicht van werkzame elementen en bouwstenen van gezinshuizen gebaseerd op zowel kennis uit de literatuur als praktijkkennis. De hoofdstukken vier en vijf gaat respectievelijk over matching en toeleiding van jeugdigen naar een gezinshuis en over facilitering en ondersteuning van het gezinshuis en de gezinshuisouders. Hoofdstuk zes bevat handelingsadviezen gebaseerd op praktijkkennis en de beperkt beschikbare kennis uit de literatuur over hoe om te gaan met – soms extreem – lastige en onvoorspelbare gedrag van de opgenomen jeugdigen. Het laatste hoofdstuk zet de opbrengsten van de kenniskring en de ontwikkelgroep en de overgebleven vragen op een rij. Dit verzameldocument is te zien als een ‘tussenstand’, de ontwikkeling van gezinshuizen ofwel ‘professioneel opvoeden in gezinnen’ is op dit moment volop gaande op verschillende plekken in het land. De opbrengsten van de Kenniskring gezinshuizen in de jeugdzorg en de Ontwikkelgroep kleinschalige gezinsvoorzieningen in Noord-Holland leveren daar een bijdrage aan.

nog niet uitgepraat
 collega's van andere instellingen ontmoeten
 volgende keer nog meer gezinshuisouders Uitwisselen ervaringen
 mensen die hart hebben voor kleinschalige woonvormen
 veel verschillende ideeën interessant
Kenniskring gezinshuizen
 zinvol plezierig samenwerken verrijkend
 inspirerend

voortdurend bewustzijn matching einddoelen perspectief hulpverlening
 creativiteit en zorg op maat voor elk uniek kind
 veel verschillende ideeën
 Kennis **Conclusiepunten** spanningsveld gezin-organisatie hanteerbaar
 Gezinshuizen **betere verplaatsing in opvatting manager**
 herbezinning functie gezinshuisouder
Werkvloer
 meer gezinshuizen bij instelling

aangescherpt
 hetzelfde gebleven
 neer gezet nu uitkristalliseren
 nog gedifferentieerder geworden
 breder verspreid
visie gezinshuizen

1. Beschrijving van de doelgroep

De eerste stap die de kenniskring en de ontwikkelgroep ondernamen was het in kaart brengen van de kenmerken en problemen van de huidige populatie kinderen die zijn opgenomen in de gezinshuizen van de betrokken organisaties. Dit om te komen tot een nadere definiëring van de doelgroep van gezinshuizen. Een doelgroep is een groep cliënten met overeenkomstige kenmerken (bijvoorbeeld leeftijd, geslacht en gezinsachtergrond), overeenkomstige problematiek naar aard en ernst en een overeenkomstig perspectief. Met perspectief wordt het einddoel van de hulp bedoeld, waar moet de hulp uiteindelijk toe leiden (bijvoorbeeld tot terugplaatsing naar het oorspronkelijke gezin of tot langdurig opgroeien)? Het definiëren en afbaken van een doelgroep is van belang om te kunnen bepalen wat de juiste, meest effectieve en passende, hulp is. Welke problemen beoogt de hulp op te lossen, op welke hulpvraag biedt de hulp een antwoord (Van Yperen, 2010)?

Om de huidige populatie in kaart te brengen nodigden we de deelnemers uit van vijf kinderen uit de eigen gezinshuizen de kenmerken en problemen bij aanvang van de plaatsing te beschrijven in eenzelfde format (zie bijlage 1). De volgende organisaties leverden cases aan: Joozt/ LSG-Rentray, Jeugdhulp Friesland, De Zuidwester, Yorneo, Spirit, Leger des Heils Midden-Nederland, Leger des Heils Noord-Holland, Altra, Jeugdformaat, OCK Het Spalier en Parlan. Voor het typeren van de problemen en het bevorderen van de eenheid van taal hierover maakten we gebruik van het Classificatiesysteem Aard Problematiek – Jeugd (CAP-J; zie Konijn, Bruinsma e.a., 2009; www.nji.nl/capi). In totaal werden 56 cases aangeleverd. In tweede instantie verzamelden we over bijna tweederde van de kinderen nog aanvullende informatie over het perspectief van de plaatsing, welke informatie over de problematiek gedurende de plaatsing aanvullend naar voren kwam, de mate waarin de biologische ouders de plaatsing al dan niet accepteren en de verblijfplaats van brusjes (zie voor het gebruikte format bijlage 2).

De beschrijvingen van de cases zijn vervolgens overgenomen in een Excel-sheet waarmee frequenties berekend werden. Om tot een beschrijving te komen van de kenmerken en problemen van kinderen in gezinshuizen is gekeken welke problemen vaker voorkwamen. In onderstaande beschrijving zijn daarom de problemen opgenomen die bij minimaal eenderde van de kinderen voorkwam.

Bespreking in de kenniskring en de ontwikkelgroep leverde de constatering op dat deze beschrijving een goede afspiegeling is van de praktijk in de betrokken organisaties. De aangeleverde en verwerkte informatie omvat echter ook beperkingen, daarover later meer.

Kenmerken

De gemiddelde leeftijd van de kinderen is 10 jaar (spreiding tussen 4 en 17 jaar), 75% van de kinderen zit in de basisschoolleeftijd tussen 6 en 12 jaar. Jongens zijn licht in de meerderheid: 59% versus 41% meisjes. 22% van de kinderen is afkomstig uit een tweeoudergezin, 25% uit een éénoudergezin, 29% van de ouders is gescheiden en 14% woont in een nieuw samengesteld gezin. 71% van de kinderen is van Nederlandse afkomst. Van de kinderen is bij 80% sprake van een beschermingsmaatregel; 64% staat onder toezicht, bij 18% is het gezag in handen van een gezinsvoogd (voogdij-maatregel). De kinderen en hun gezin hebben in het verleden allemaal al eerder hulp gehad, gemiddeld vier vormen. De hulpverleningsgeschiedenis omvat een breed scala aan diverse vormen van hulp: ambulante, crisishulp, residentieel en pleegzorg. In totaal is bij de 56

kinderen zo'n 200 keer een vorm van voorafgaande hulp benoemd, bij 2 kinderen zelfs 13 verschillende vormen. Het meest voorkomend zijn residentiële en ambulante hulp, daarnaast hebben 17 kinderen in het verleden voor langere tijd in een pleeggezin gewoond (geen crisisplaatsing). 52% van de kinderen volgt regulier basis-of voortgezet onderwijs en 39% een vorm van speciaal onderwijs waaronder cluster 4 onderwijs.

Problemen van de kinderen en hun gezin van herkomst

Met behulp van CAP-J zijn de problemen van de kinderen en hun gezin van herkomst in kaart gebracht. In totaal zijn er bij de 56 cases 736 problemen geconstateerd. Dit betekent in ieder geval dat de problematiek van de kinderen en hun gezin van herkomst meervoudig zijn. De problemen zijn te typeren op de vijf zogenoemde assen van de CAP-J: A) Psychosociale problematiek jeugdige, B) Lichamelijke problematiek jeugdige, C) Problemen in vaardigheden en cognitieve ontwikkeling jeugdige, D) Problemen bij het gezin en in de opvoeding en E) Problemen bij jeugdige en omgeving.

26% van het totale aantal problemen bevindt zich op as A, psychosociale problemen jeugdige. 63% van de kinderen kampt met opstandig/antisociaal gedrag, 38% vertoont druk en impulsief gedrag (inclusief de diagnose ADHD is het 41%) en 46% heeft problemen in competentiebeleving. Opvallend is dat er weinig stoornissen worden genoemd. Regelmatig is er sprake van lichamelijke problemen, 7% van het totaal aantal genoemde problemen zit op as B. Genoemd zijn onder andere lichamelijke ziekten, voedings- en eetproblemen en problemen in de zelfverzorging. Regelmatig komen problemen in vaardigheden en cognitieve ontwikkeling van de kinderen voor, 12% van het totaal aantal problemen valt binnen as C. 36% van de kinderen heeft problemen in schoolprestaties, 36% heeft sociale vaardigheidsproblemen en 30% kampt met aandachtsproblemen. 9% van het totaal aantal genoemde problemen valt binnen as E, problemen jeugdige en omgeving. 32% van de kinderen heeft een gebrekkig sociaal netwerk en 29% heeft een problematische relatie met leeftijdsgenoten.

Met name op as D – gezin en opvoeding – is bij de 56 kinderen een veelheid en grote diversiteit aan problemen te zien, 47% van het totaal aantal problemen zit op deze as. In 64% van de gezinnen van herkomst is er sprake van ontoereikende opvoedingsvaardigheden, bij 52% zijn problemen in ondersteuning, verzorging en bescherming en 39% van de kinderen is slachtoffer van verwaarlozing. Verder is er bij 50% van de kinderen sprake van problemen in de hechting aan primaire verzorgers (inclusief de diagnose reactieve hechtingsstoornis) en 38% van de ouders kampt met eigen psychische problematiek.

Aanvullende informatie

Van 40 kinderen verzamelden de leden van de kenniskring aanvullende informatie. Wat betreft het perspectief – oftewel het doel op langere termijn – is bij 65% van de kinderen het verblijf in het gezinshuis gericht op langdurig opgroeien tot volwassenheid. Bij de andere kinderen is de plaatsing in het gezinshuis er met name op gericht om te onderzoeken of terug naar huis of plaatsing in een pleeggezin een mogelijkheid is. Bij 70% van de kinderen accepteren de biologische ouders de plaatsing; 20% gedooft de plaatsing en 10% werkt actief tegen. 12,5% van de kinderen heeft geen brusjes. Van de 35 kinderen die wel brusjes hebben, woont 83% niet meer thuis. Na de plaatsing in een gezinshuis komt niet veel 'extra' problematiek aan het licht die bij aanvang van de plaatsing nog niet zichtbaar was. De volgende redenen die worden genoemd voor de plaatsing van het kind in een

gezinshuis zijn onder andere: het kind heeft al één of meerdere plaatsingen in een pleeggezin achter de rug, de problematiek van het kind is te zwaar of complex, het kind heeft continuïteit in plek en relaties nodig, de biologische ouder accepteren plaatsing in een pleeggezin niet of er is een kleinschalige voorziening nodig. Tot slot verzamelden we informatie over de krachten van de kinderen. Er worden veel verschillende krachten genoemd die moeilijk in te delen en daarmee niet te aggregeren zijn. De krachten hebben onder andere te maken met vaardigheden en karaktereigenschappen zoals doelgericht en zelfstandig zijn. Het hebben van een hobby wordt als kracht benoemd evenals de karaktereigenschappen spontaan, open, vrolijk, humor en een goede manier van contact maken. Ook open staan voor hulp en feedback is genoemd.

Verschillen en overeenkomsten tussen jeugdigen in gezinsvoorzieningen, pleegzorg en langdurig residentieel geplaatste jeugdigen

In aanvulling op het verzamelen van de kenmerken en problemen van de jeugdigen ging de ontwikkelgroep op zoek naar de verschillen tussen jeugdigen die verblijven in een gezinshuis, een pleeggezin en een residentiële langverblijfsgroep. Aan de hand van een beperkt aantal cases ('prototype' jeugdige dat het goed doet in een pleeggezin, een 'prototype' uit een kleinschalige gezinsvoorziening dat het daar goed doet en een 'prototype' jeugdige dat het goed doet op een langverblijfsgroep) zijn de deelnemers met elkaar in gesprek gegaan over de overeenkomsten en verschillen. Daarbij werden de volgende vragen verkend: Wat maakt dat een jeugdige optimaal kan profiteren van de betreffende voorziening?; Welke kenmerken van de jeugdige, de hulpverlener of de organisatie zorgen ervoor dat deze jeugdige optimaal kan profiteren?; Waar zijn betekenisvolle verschillen in termen van problematiek en voorgeschiedenis te zien tussen een jeugdige in een pleeggezin, gezinsvoorziening of langverblijfsgroep? En wat zijn de betekenisvolle verschillen in termen van krachten en de mogelijkheden van de jeugdigen?

Op het eerste gezicht lijken de jeugdigen die verblijven in een pleeggezin meer 'begeleidbaar' dan de jeugdigen geplaatst in een gezinsvoorziening. Pleegkinderen lijken vaak beter in staat tot wederkerigheid in contact en tot meer interactie dan jeugdigen geplaatst in een gezinsvoorziening. Jeugdigen in gezinsvoorzieningen laten in hun gedrag over het algemeen op externaliserende wijze de gevolgen van onveilig of gedesorganiseerd gehecht zijn zien: grensoverschrijdend gedrag, telkens ruzie zoeken, negatief zijn, zich terugtrekken en afwijzen en afstoten van anderen (zie ook het dossier hechting via www.nji.nl/hechting). Ze zijn vaak wantrouwend in het aangaan van contact, hebben daarin ook veel teleurstellingen achter de rug (veel verplaatsingen en mislukte plaatsingen) en stoten anderen daardoor af. Bij pleegkinderen zien de deelnemers aan de ontwikkelgroep vaker internaliserende problemen (angstig, stemmingsproblemen en emotioneel teruggetrokken zijn). De inschatting is dat dit type gedrag voor de meeste pleegouders beter te hanteren is dan externaliserende gedragsproblemen. Jeugdigen in langverblijfsgroepen zijn vaak onvermogen tot het aangaan van wederkerige interactie waarop binnen een gezin telkens een beroep wordt gedaan.

Ten tweede spelen bij de jeugdigen geplaatst in gezinsvoorzieningen vaker problemen in de loyaliteit van de jeugdigen aan de eigen ouders. De jeugdigen kunnen zich moeilijk los maken van hun gezin van herkomst, met name wanneer de ouders geen toestemming geven voor de plaatsing van hun kind in de gezinsvoorziening. Ze blijven 'trekken' aan hun kind (een voorbeeld kwam aan de orde van een jongen in een gezinsvoorziening die iedere avond klokslag zeven uur op de MSN zat met zijn moeder). Uit de pleegzorg is bekend dat het ontbreken van deze 'toestemming' van de ouders vaker

leidt tot mislukte plaatsingen (zie www.nji.nl/pleeggezin). Pleegouders zijn in meer of mindere mate een ‘vervangende ouder’ voor het pleegkind. Dit vraagt van de jeugdigen meer de overtuiging ‘erbij te willen horen’ en onderdeel te zijn van een gezin. Gezinshuisouders zijn in staat (of worden in staat geacht) zich meer als een professional op te stellen richting de jeugdige en het gezin van herkomst. Ze onderhouden contacten met het gezin (en familie) van herkomst en laten deze waar mogelijk een rol vervullen voor de opgenomen jeugdige. Dit geeft ruimte en mogelijkheden voor de jeugdige om contact te onderhouden met zijn biologische ouders en omgekeerd geeft het de biologische ouders de mogelijkheid om contact te onderhouden met hun kind. Daarnaast lijken er ook verschillen te zijn in de verwachtingen van pleegouders en gezinshuisouders. Vanuit hun professe kunnen gezinshuisouders hun verwachtingen beter afstemmen op de opgenomen jeugdige en deze aanpassen op basis van het gedrag dat de jeugdige laat zien. Pleegouders hebben wellicht vaker een idealistisch beeld van het opvangen en opvoeden van kinderen van een ander.

Een derde belangrijk punt van verschil is de beschikbare ondersteuning voor pleegouders en gezinshuisouders. Gezinshuisouders worden als eerste betaald voor het uitvoeren van hun functie, pleegouders ontvangen een onkostenvergoeding. Een van de gezinshuisouders heeft vaak een relevante opleiding en brengt daarmee een mate van professioneel handelen met zich mee. Wellicht ‘rekt’ dit ook de mogelijkheden van gezinshuisouders op om kinderen met moeilijk gedrag op te vangen. Pleegzorg is in Nederland een vorm van vrijwilligerswerk. Ook ontvangen gezinshuisouders vanuit de zorgaanbieder meer begeleiding en ondersteuning bij de omgang met het gedrag van de geplaatste jeugdigen, bij het coördineren van de hulp en bij het in kaart brengen, organiseren en inschakelen van formele en informele bronnen. Ook hebben de gezinshuisouders recht op vrije weekenden en vakantie om bij te tanken, er wordt opvang voor de opgenomen jeugdigen geregeld. De ondersteuning aan een pleeggezin is vaak minder intensief en omvattend. De vraag is of het intensiever ondersteunen van pleegouders de mogelijkheden van deze ouders om jeugdigen met meer ernstige hechtings-, gedrags- en loyaliteitsproblemen op te vangen zou ‘oprekken’. Onderzoek naar redenen van pleegouders om te stoppen laat zien dat het ontvangen van training en begeleiding meer volharding zou creëren. Deze ondersteuning zou geïnvesteerd moeten worden in het gehele traject (van voorzorg tot nazorg) in de vorm van trainingen en casuïstiekbespreking. De pleegouders geven aan een training te willen ontvangen in het werken met jeugdigen uit andere culturen, jeugdigen met verstandelijk beperkingen, verwaarloosde jeugdigen, jeugdigen met moeilijk gedrag en het werken met biologische ouders. Verder geven ze aan dat het zou helpen om contact te hebben met andere pleegouders. En wellicht levert betaling ook meer erkenning op waardoor ze het langer vol kunnen houden. Pleegzorg kent in Nederland over het algemeen een lage waardering (zie voor een overzicht van het onderzoek hiernaar De Baat & Bartelink, 2011).

Hierboven is vooral ingezoomd op de verschillen tussen jeugdigen in gezinsvoorzieningen en pleegzorg. Jeugdigen op een langverblijfsgroep hebben in vergelijking tot deze jeugdigen een groter onvermogen tot het aangaan van relaties. De ontwikkelgroep ziet bij de jeugdigen op langverblijfgroepen een grotere diversiteit en complexiteit van de problemen in het gezin van herkomst, de omgeving en de psychosociale en emotionele ontwikkeling van de jeugdige. Er is volgens hen vaker sprake van grensoverschrijdend gedrag uitmondend in stoornissen als opstandig en antisociaal gedrag.

Kanttekeningen

Duidelijk is dat 56 cases geen representatieve afspiegeling vormt van de totale populatie kinderen in Nederland die zijn opgenomen in een gezinshuis. Cijfers van het ministerie uit begin 2009 laten zien dat er in Nederland 667 plaatsen zijn in gezinshuizen binnen de jeugdzorg (Ministerie voor Jeugd en Gezin, 2009). De recent verschenen factsheet over gezinshuizen in Nederland berekent een capaciteit van 1362 plaatsen in gezinshuizen binnen de jeugdzorg en de AWBZ-zorg (Gardeniers & De Vries, 2011). De kenmerken en problemen van deze 56 cases geven dus beperkt zicht op de totale populatie. De leden van de kenniskring en de ontwikkelgroep vonden bovenstaande schets van kenmerken en problemen van de kinderen en hun gezinnen van herkomst een herkenbaar beeld van de eigen populatie in de gezinshuizen. Herkenbaar is met name de grote diversiteit en hoeveelheid aan problemen die voorkomen bij de jeugdigen en in het gezin van herkomst. De eerder genoemde factsheet geeft ook een beeld van de opgenomen kinderen in gezinshuizen (jeugdzorg én AWBZ) dat in grote lijnen overeenkomt met het hiervoor geschetste beeld. De gemiddelde leeftijd van de kinderen ligt in die gegevens wat hoger (12 jaar) en meer kinderen zijn van Nederlandse afkomst (93%). De factsheet laat ook een complexiteit en diversiteit aan problematiek bij de kinderen zien.

Bij deze schets zijn twee kanttekeningen te maken. Ten eerste gebruiken de aanbieders op dit moment de CAP-J nog niet om problemen van cliënten in kaart te brengen. Dat gebeurde daarom retrospectief voor dit doel. Soms deelden de leden van de kenniskring de problemen op het formulier in volgens de rubrieken van de CAP-J. Vaker maakte de auteur van dit document een vertaling van de geschetste problemen op het formulier naar de rubrieken uit CAP-J bij het overzetten van de cases naar de Excel-sheet. Hierin zitten dus een en soms twee interpretatieslagen, de vraag is of problemen van jeugdigen telkens naar dezelfde rubrieken in CAP-J vertaald zijn. Ten tweede zijn de problemen alleen getypeerd naar de aard en niet naar de ernst. Hiervoor zou de Standaard Taxatie Ernst Problematiek (STEP; Van Yperen, Eigenraam, Van den Berg, De Graaf & Chênevert, 2010) gebruikt kunnen worden, deze gegevens zijn voor dit doel niet verzameld omdat (nog) niet alle aanbieders van jeugd & opvoedhulp de STEP standaard gebruiken.

Overgebleven vragen en discussiepunten

De bovenstaande beschrijving van de problematiek riep bij de deelnemers aan de kenniskring en de ontwikkelgroep opnieuw de nodige vragen op. We zetten ze hier op een rijtje.

Als eerste is niet helemaal zeker of de beschrijving van de problemen van de kinderen die bij aanvang in het gezinshuis betreffen. Soms is dat na verloop van tijd – zeker als kinderen al lange tijd in een gezinshuis wonen – niet meer precies te achterhalen. Daarmee zou het beeld van de problematiek enigszins in positieve zin vertekend kunnen zijn (kinderen kunnen bijvoorbeeld na verloop van tijd door de stabiliteit en structuur in een gezinshuis minder gedragsproblemen laten zien dan bij aanvang het geval was). De percentuele verdeling over de assen is enigszins vertekend omdat as D in CAP-J veel meer problemen omvat dan de andere assen. De leeftijd van de jeugdigen heeft soms te maken met het opnamebeleid van de organisatie (bijvoorbeeld doordat de organisatie gezinshuizen richt op jeugdigen vanaf 12 jaar, of juist op jongere kinderen). Verder komen sommige problemen minder voor dan de deelnemers hadden verwacht, bijvoorbeeld financiële problemen in het gezin van herkomst en psychiatrische stoornissen bij de jeugdigen. De vraag is of deze laatste er minder zijn of niet gediagnosticeerd worden.

Ten tweede is het casusmateriaal niet te herleiden of de voorgaande hulp gelijktijdig of volgtijdelijk gegeven is. Ook de precieze duur van de voorafgaande hulp is niet te bepalen op basis van de verzamelde gegevens. Verder blijft de betekenis van het hoge percentage aan voorgaande hulp bij de kinderen en hun gezinnen van herkomst voor meerdere uitleg vatbaar. Is de inzet dan niet effectief gebleken? Of is er juist sprake van een gewenste situatie van het voorkomen of uitstellen van een uithuisplaatsing?

Op basis van bovenstaande beschrijving hadden de deelnemers veel vragen over het meest passende einddoel van een plaatsing in een gezinshuis. Zijn die verschillende doelen legitiem? Is de problematiek in de meeste gevallen dermate ernstig te noemen dat opgroeien in een pleeggezin echt geen optie meer is? En wat is het verschil in problematiek tussen jeugdigen die worden geplaatst in een pleeggezin, een gezinshuis of een langverblijfgroep? Zijn er inderdaad verschillen in problematiek of zijn er ook andere factoren die bepalen waar een jeugdige uiteindelijk geplaatst wordt (bijvoorbeeld eerdere hulp/plaatsingen)? Het lijkt erop dat problematiek niet de enige bepalende factor is bij het vaststellen van de best passende hulp. In het volgende hoofdstuk gaan we verder in op de plaats van gezinshuizen binnen de keten van de zorg voor jeugd.

2. Positionering gezinshuizen in het (nieuwe) stelsel

Gezinshuizen ontstonden in de jaren zeventig van de vorige eeuw vanuit de behoefte aan meer kleinschalige residentiële voorzieningen voor kinderen die niet meer thuis konden opgroeien. Vanaf het begin kwam de vraag op of gezinshuizen een variant van pleegzorg zijn of eerder gezien moeten worden als een vorm van 24-uurszorg/residentiële hulp. Duidelijk is dat gezinshuizen van beide kenmerken hebben. Nadat in de jaren negentig ambulante hulp aan gezinnen in de thuissituatie opkwam is veel residentiële hulp omgebouwd naar ambulante. Ook de aandacht voor gezinshuizen verdween in die tijd naar de achtergrond. Recent leefde de belangstelling weer op, in 2009 verscheen een notitie van de minister voor jeugd en gezin (Ministerie voor Jeugd en Gezin, 2009) waarin hij een capaciteitsuitbreiding voor gezinshuizen aankondigde. De huidige jeugdzorgpraktijk laat op dit moment een grote variatie zien in de invulling van gezinshuizen. Gezinshuizen zijn gericht op verschillende doelgroepen, verschillen in duur en doel van de opname en ook de organisatie- en rechtsvorm varieert.

De staatssecretaris in het eerste kabinet Rutte die verantwoordelijk is voor de jeugdzorg zet in op een totale reorganisatie van het stelsel. Recent kondigde ze een stelwijziging in de zorg voor jeugd aan (Staatssecretaris van VWS en staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, 30 september 2011) waarbij de belangrijkste wijziging is de overheveling van alle zorg voor jeugd naar de gemeenten. Dit gebeurt onder andere om de alsmaar groeiende vraag naar gespecialiseerde jeugdzorg te verminderen. In de voorbereiding op deze stelselwijziging publiceerde het Nederlands Jeugdinstituut een inhoudelijke visie van waaruit het nieuwe stelsel in te richten (Van Yperen & Van Westering, 2011). In deze visie worden twee pijlers voor het nieuwe jeugdbeleid onderscheiden. De eerste pijler omvat het verbeteren van de pedagogische kwaliteit van de leefomgeving van kinderen en jongeren door ondersteuning van de gewone opvoeding in gezin, op school en in de opvang. De tweede pijler omvat een samenhangende zorgstructuur die gericht is op het versterken van de opvoeding in het gezin en pas in tweede instantie op het overnemen van die opvoeding. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is het principe van *stepped care*.

Het is inmiddels een aanvaard uitgangspunt dat problematiek bij kinderen en volwassenen vaak dimensioneel van aard is (dit is bijvoorbeeld een belangrijk uitgangspunt bij de ontwikkeling van de DSM V). Dit betekent dat ernstige problematiek of stoornissen van kinderen op latere leeftijd vaak al op jonge leeftijd begonnen met (lichte) problemen. Zo is bekend dat jongeren met een gedragsstoornis vaak al op jonge leeftijd ongehoorzaam en onhandelbaar waren. Om te voorkomen dat lichte problematiek uitmondt in een stoornis is het van belang deze beginnende problematiek in een vroegtijdig stadium te signaleren en effectief te interveniëren. Een belangrijk uitgangspunt van *Pijlers voor nieuw jeugdbeleid* is dan ook het zo vroeg mogelijk inzetten van effectieve interventies, zo licht en dichtbij mogelijk. Hierbij wordt het principe van *stepped care* gehanteerd. Na het tijdig signaleren van problematiek past de inzet van lichte, ambulante interventies in het eigen gezin of in het primaire milieu. Bij al meer ernstige problematiek kan een korte, tijdelijk uithuisplaatsing nodig zijn om de ouders op adem te laten komen. Echter, zo snel als mogelijk – bij voorkeur binnen enkele weken – volgt de inzet van ambulante hulp gericht op terug naar huis. Er zijn echter situaties waarbij een passend en veilig primair milieu voor het kind ontbreekt (denk bijv. aan verslaafde ouders, of ouders die kampen met ernstig psychiatrische problematiek of die in de gevangenis verblijven). Deze kinderen groeien bij voorkeur op in een pleeggezin, het liefst afkomstig uit het netwerk van het

oorspronkelijke gezin. Als er geen pleeggezin in het netwerk te vinden is, is de eerste keuze een bestandspleeggezin. Bij kinderen jonger dan zeven jaar geldt dit eigenlijk altijd, een pleeggezin heeft de sterke voorkeur voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Pleeggezinnen worden meer en meer ondersteund bij het opvoeden van deze kinderen, ook met de inzet van interventies als een intensieve oudertraining. Dit om de plaatsing zo lang als mogelijk te laten voortduren en mislukking te voorkomen.

Voor sommige kinderen met meervoudige en ernstige problematiek is het opgroeien in een pleeggezin geen optie meer. Deze kinderen zijn – gezien de ernst van hun problematiek – aangewezen op langdurig opgroeien in de jeugdzorg. En dit opgroeien gebeurt bij voorkeur in kleinschalige voorzieningen, bijvoorbeeld in een gezinshuis. Dit betekent dat gezinshuizen zich in deze visie aan ‘het einde van de keten’ bevinden. Er is al van alles geprobeerd in het eigen gezin, in een pleeggezin en evt. is er al residentiële behandeling gericht op terugkeer naar huis ingezet. En dit alles heeft niet voldoende resultaat gehad. De problematiek van de jeugdige is chronisch geworden en heeft een ernstig en complex karakter gekregen. Ook het opgroeien in het eigen primaire milieu is geen optie meer, er is het besluit genomen dat de jeugdige elders moet opgroeien in een bij voorkeur zo ‘gezinsachtig’ mogelijke omgeving. Plaatsing van de jeugdige in een gezinshuis betekent in dit geval dat het daar langdurig blijft wonen. De jeugdige groeit op in een zo normaal mogelijke omgeving waar de inzet van de gezinshuisouders en eventuele aanvullende interventies is gericht op opvoeden en het hanteerbaar houden van de problematiek en verergering of terugval van gedrag te voorkomen. Dit betekent dat voor sommige – uiterst problematische jeugdigen – het aanbod voor langdurig opgroeien een programmatisch karakter moet hebben. De vraag is of een jeugdige vanaf bijvoorbeeld 10 jaar tot zijn achttiende op eenzelfde kleinschalige langverblijfsgroep kan blijven wonen. Zaak is dat we deze jeugdigen blijven uitdagen zich zo normaal als mogelijk te ontwikkelen en er geanticipeerd wordt op de (leeftijds)fasen van de jeugdige die nog komen.

Er bestaat consensus onder de deelnemers aan de kenniskring dat gezinshuizen zich ‘achteraan’ in het stelsel van zorg voor jeugd bevinden als vorm van gespecialiseerde zorg en zich daar ook moeten bevinden. Maar deze positionering roept ook de nodige vragen en discussiepunten op.

Overgebleven vragen en discussiepunten

Gezinshuizen bevinden zich aan achteraan in het stelsel van de zorg voor jeugd. Tegelijkertijd stellen de deelnemers dat een gezinshuis flexibel moet kunnen zijn. Een gevolg daarvan is dat het doel van de plaatsing in de praktijk verschilt. Grofweg komen de volgende drie einddoelen met name voor: 1) terug naar huis, 2) bepalen perspectief voor de jeugdige en 3) langdurig opgroeien. In de praktijk komt het regelmatig voor dat het eerste half jaar van de plaatsing in het gezinshuis besteed wordt aan observatie en onderzoek waarbij het perspectief voor de jeugdige bepaald wordt. De vraag is wat de optimale duur is voor het bepalen van het perspectief. Een gedeelde visie onder de deelnemers is dat de optie van terug naar het gezin van herkomst altijd open moet blijven en dus regelmatig onderzocht dient te worden.

De vraag is of een gezinshuis de best passende voorziening is voor deze drie einddoelen. Zijn er verschillen te zien in de aanpak bij deze drie doelen? Is het mogelijk om vanuit een gezinshuis intensief in te zetten op terugplaatsing van de jeugdige naar huis? Van belang is dan in ieder geval dat de biologische ouders intensieve ondersteuning in hun eigen thuissituatie ontvangen. De rol van

de biologische ouders zal verschillend zijn bij de verschillende einddoelen. Bij het langdurig opgroeien is het van groot belang dat de ouders de plaatsing in het gezinshuis accepteren, of deze minimaal gedogen, en betrokken blijven bij hun kind.

Een tweede overgebleven vraag is wat nu precies het onderscheid is tussen een plaatsing in een pleeggezin, een gezinshuis en een langverblijfgroep. Op basis van welke argumenten worden jeugdigen geplaatst in een van deze drie voorzieningen? Het lijkt erop dat de problematiek van de jeugdige en het gezin van herkomst alleen niet afdoende onderscheidend is. Andere factoren spelen ook een rol, er is onder de deelnemers behoefte deze factoren nader te expliciteren. Welke rol spelen bijvoorbeeld de voorafgaande plaatsingen hierbij?

Een derde vraag is waaruit het concept gezinshuizen precies bestaat. Wat zijn de belangrijkste werkzame elementen en bouwstenen? Waaruit bestaat opvoeden en behandelen binnen gezinshuizen? Is het onderscheid tussen opvoeden en behandelen te duiden, relevant en bruikbaar? In het volgende hoofdstuk gaan we hier nader op in.

Tot slot is de vraag wat gezinshuisouders nodig hebben om datgene te bieden wat de jeugdigen nodig hebben. Wat zijn gewenste eigenschappen van ouders die hieraan beginnen? En welke ondersteuning en begeleiding hebben ze nodig? Dit komt verder aan de orde in het vijfde hoofdstuk.

3. Werkzame elementen en bouwstenen

In dit hoofdstuk beschrijven we al eerste de relevante kennis uit literatuur en onderzoek zoals het Nederlands Jeugdinstituut die de afgelopen jaren verzamelde en beschikbaar stelde in themadossiers en zogenoemde ‘wat werkt-overzichten’. Op basis van de beschreven doelgroep en de invulling van gezinshuizen zoals vermeld in de twee vorige hoofdstukken zijn twee relevante probleemgroepen en drie relevante hulpsoorten geselecteerd: hechting, gedragsproblemen – en stoornissen, pleegzorg, gezinshuizen en residentiële jeugdzorg. Deze kennis wordt samengevat in de volgende vijf paragrafen, telkens is vermeld welke documenten daarvoor gebruikt zijn. Daarna volgt een paragraaf met de bouwstenen zoals die deelnemers aan de kenniskring die formuleerden op basis van hun praktijkervaring. Tot slot zetten we de overgebleven vragen en discussiepunten op een rij.

Wat werkt bij hechting?

Voor deze paragraaf is gebruik gemaakt van het themadossier over hechting (www.nji.nl/hechting) en een artikel van Juffer (2010) waarin de meest recente inzichten uit gehechtheidsonderzoek op een rij staan voor kinderrechtshouders ten behoeve van beslissingen over jeugdigen in problematische opvoedingssituaties.

Gehechtheid ontstaat bij iedere jeugdige van nature. Het is de aangeboren neiging van de jeugdige om steun te zoeken bij iemand die sterker is, een volwassene die de jeugdige kan beschermen en helpen. Een jeugdige kan die neiging niet uitstellen of de kop indrukken en hecht zich dus altijd aan degene die hem op dat moment verzorgt. Jeugdigen kunnen veilig of onveilig gehecht zijn en daarmee weerspiegelt hun gedrag hoe zij door hun gehechtheidsfiguur zijn behandeld en wat zij van deze gehechtheidsfiguur geleerd hebben te verwachten. Hechting is dus geen kenmerk van een jeugdige, maar een specifieke, unieke band die de jeugdige heeft met een bepaalde gehechtheidsfiguur. Dit kunnen overigens meerdere personen zijn. Ook zijn gehechtheidsrelaties niet voorbehouden aan volwassenen en kinderen die een bloedband met elkaar delen, kinderen hechten zich ook aan een vervangende ouder. Als jeugdigen weten dat zij op de hechtheidsfiguur kunnen vertrouwen, openlijk hun angst of verdriet kunnen laten zien in de wetenschap dat zij beschermd en getroost zullen worden, zullen zij de gehechtheidsfiguur anders benaderen dan jeugdigen die hierin teleurgesteld werden. Een onveilig gehechte jeugdige negeert of vermijdt de gehechtheidsfiguur bijvoorbeeld na een scheiding (onveilig vermijdtend gehecht) of zoekt nadrukkelijk de nabijheid van de gehechtheidsfiguur door te protesteren, te huilen, zich vast te klampen en zich te verzetten (onveilig ambivalent gehecht). Sommige jeugdigen zijn tijdens een al ingezette gedragsstrategie (bijvoorbeeld vermijdtend reageren) het spoor plotseling bijster en reageren gedesorganiseerd. Dat gebeurt op cruciale, spannende momenten, bijvoorbeeld als de gehechtheidsfiguur terugkeert na een korte scheiding. Deze jeugdigen worden ook wel onveilig gedesorganiseerd gehecht genoemd. Kinderen die niet op jonge leeftijd veilig gehecht zijn, lopen een groter risico dat zij later problemen krijgen, met name op externaliserende gedragsproblemen. Andere mogelijke gevolgen zijn: problemen in het aangaan van relaties en het opbouwen van vriendschappen, problemen in het omgaan met stressvolle gebeurtenissen en problemen in cognitieve vaardigheden en taalontwikkeling.

Het is niet ongewoon om een jeugdige ‘hechtingsgestoord’ te noemen als de jeugdige slachtoffer is van een verwaarlozende opvoeding of mishandelende ouder. Beter is de opvoedingssituatie waarin

de jeugdige verkeerde problematisch te noemen. De jeugdige had geen andere keus dan zich te hechten in ongunstige omstandigheden, aan deze mishandelende ouder of in dit verwaarlozende tehuis. Een misvatting is dan ook dat een jeugdige 'in therapie' kan om zijn gehechtheid te verbeteren. Gehechtheid is een relatiekenmerk en om de gehechtheid te verbeteren, is het belangrijk dat een jeugdige in een sensitievere opvoedingssituatie komt waar hij correctieve gehechtheidservaringen krijgt aangeboden. Het is nooit te laat voor correctieve gehechtheidservaringen, zelfs niet bij jeugdigen die extreem vaak en intensief teleurgesteld zijn in hun gehechtheidsfiguren. Gehechtheidsonderzoekers wijzen nadrukkelijk op de mogelijkheid van het veranderen van onveilige gehechtheid, zoals dat ook empirisch is aangetoond in veel interventiestudies. De beste zorg die een vervangende ouder daarbij kan geven is een totale inzet, met andere woorden: 'zorgen voor de jeugdige alsof het een eigen kind is'. Een jeugdige hecht zich namelijk altijd aan degene die hem op dit moment verzorgt. Veel getraumatiseerde jeugdigen grijpen kansen op herstel aan en maken een grote inhaalslag als zij in een nieuwe of verbeterde gezinsomgeving worden opgenomen. Naarmate jeugdigen ouder zijn, kan dit proces van (weer) vertrouwen krijgen in volwassenen wel moeilijker zijn en langer duren. Instituten en internaten bieden minder gelegenheid voor het opbouwen van veilige gehechtheidsrelaties en dat is precies waarom jeugdigen meer gebaat zijn bij gezinsopvoeding als het gaat om gehechtheid en het verbeteren van gehechtheid. Bij gezinnen waarin kindermishandeling voorkomt en in tehuizen ligt het percentage gedesorganiseerde gehechtheid rond de 50 tot 80 procent, bij pleeg- en adoptiejeugdigen rond 30 procent. In de normale populatie is ongeveer 15 procent van de jeugdigen gedesorganiseerd gehecht.

Op grond van wat er nu bekend is, zijn wetenschappers het erover eens dat jeugdigen gebaat zijn bij stabiele en continue gehechtheidsrelaties aan één of twee vaste personen. Dat betekent voor de praktijk het zoveel mogelijk in stand houden van opgebouwde gehechtheidsrelaties (met uiteraard als belangrijke uitzondering wanneer jeugdigen psychisch of lichamelijk gevaar lopen bij hun gehechtheidsfiguren), het voorkomen van nieuwe overplaatsingen en het zo laag mogelijk houden van het aantal transities, wisselingen en overplaatsingen. Alleen wanneer er stabiele relaties worden geboden kan de jeugdige vooruitgang boeken wat betreft gehechtheid. Dit betekent bij een uithuisplaatsing dat als er nog perspectief is op een terugplaatsing naar het gezin van herkomst dit zo snel mogelijk gebeurt met intensieve ondersteuning van de ouders.

(Para)professionals die voor een jeugdige zorgen, kunnen baat hebben bij extra ondersteuning. Zij krijgen namelijk te maken met jeugdigen waarvan het gedrag de sporen draagt van een onveilig gehechtheidsverleden. Onderzoek naar adoptie liet zien dat een korte, gedragsgerichte interventie effectief was bij adoptieouders en resulteerde in een verbeterde sensitiviteit bij de adoptieouder en een verminderde gedesorganiseerde gehechtheid bij het adoptiekind. Ander onderzoek toonde overtuigend aan dat het vergroten van de sensitiviteit van de gehechtheidsfiguren leidt tot een significante verbetering van de gehechtheid van de jeugdige. Interventies met de volgende kenmerken zijn het meest effectief:

- interventies met minder dan vijf behandelsessies (heel intensieve en langdurende interventies hebben een betrekkelijk klein en soms zelfs negatief effect);
- interventies die ondersteund worden met video;
- interventies die gericht zijn op ouders van jeugdigen ouder dan 6 maanden (dit is tegen de verwachting dat hoe eerder men erbij is, hoe groter het effect is, in. Veel interventies richten zich al op zwangere moeders);

- interventies zonder persoonlijk contact (via video, werkboek of het uitreiken van zachte babydragers).

Wat werkt bij gedragsproblemen – en gedragsstoornissen?

Deze paragraaf is gebaseerd op *Wat werkt bij jeugdigen met gedragsproblemen?* (De Baat, 2011) en *Wat werkt bij gedragsstoornissen?* (Boendermaker & Ince, 2010). Onderstaande factoren dragen bij aan het verminderen van gedragsproblemen en –stoornissen, al dan niet in combinatie met delinquent gedrag.

- In het geval van kinderen: toepassen van oudertraining of van een combinatie van oudertraining en training van de jeugdige zelf.
- In het geval van jongeren: combinatie van training van de jongeren met training of therapie bij de ouders of in het gezin, onder meer door toepassing van interventies als Multisysteemtherapie (MST).
- Inzet van cognitieve gedragstherapie gericht op het verminderen van denkfouten; het leren beheersen van boosheid en woede.
- Inzet van gedragstherapeutische technieken om prosociaal gedrag te bevorderen en ongewenst gedrag te doen verminderen. Binnen een leefgroep is het van belang dat niet zozeer alleen het verdienen van punten centraal staat, maar dat ook het geven van positieve en gerichte feedback op gedrag aandacht krijgt.
- Er zijn nog geen concrete bewijzen voor een bepaalde exacte duur van de trainingen. Wel is duidelijk dat een hogere intensiteit en duur beter zijn dan lagere.

Wat werkt in de pleegzorg?

Voor deze paragraaf is gebruik gemaakt van het themadossier over pleegzorg (www.nji.nl/pleegezin). In 2010 verbleven ruim 24.000 jeugdigen voor korte of langere tijd in een pleeggezin. 36 procent van deze jeugdigen werd geplaatst bij bekenden (een zogenoemd netwerkpleeggezin). Van de kinderen van wie de pleegzorgplaatsing is beëindigd in 2010, heeft 38 procent korter dan drie maanden in het pleeggezin gewoond, 29 procent drie maanden tot een jaar, 34 procent langer dan een jaar. Van de nieuwe plaatsingen is 23 procent crisisopvang en 15 procent deeltijdpleegzorg, vooral weekend- en vakantieopvang. De meeste plaatsingen, 62 procent, betreft voltijdpleegzorg. In 70% van de gevallen is sprake van een ondertoezichtstelling of een voogdijmaatregel. 36 procent van de jeugdigen is jonger dan 5 jaar, 36 procent tussen 5 en 11 jaar en 27 procent tussen de 12 en 18 jaar.

Binnen pleegzorg zijn verschillende varianten te onderscheiden: de hulpverleningsvariant, kortdurende pleegzorg (met name crisisopvang), deeltijdpleegzorg (weekend- en vakantieopvang), de opvoedingsvariant en therapeutische pleegzorg. Bij de hulpverleningsvariant kan de jeugdige tijdelijk niet meer thuis wonen, het doel is terugplaatsing en het herstellen van de oorspronkelijke gezinssituatie. Er wordt intensieve hulp ingezet voor de jeugdige en de biologische ouders om de benodigde veranderingen in de gang te zetten. Therapeutische pleegzorg is een tijdelijke interventie in het pleeggezin gericht op kinderen met een verstoorde psychosociale ontwikkeling. In de Verenigde Staten is het nodige onderzoek gedaan naar deze vorm van tijdelijke pleegzorg. Dat laat zien dat therapeutische pleegzorg een matig positief effect heeft op de afname van gedragsproblemen en de verbetering van het aanpassingsvermogen van de jeugdige. Een specifieke vorm is *Multidimensional Treatment Foster Care* waarbij delinquente jongeren geplaatst worden bij speciaal getrainde en betaalde opvoeders.

De opvoedingsvariant van pleegzorg omvat die plaatsingen waarbij de jeugdige langdurig verblijft en opgroeit in het pleeggezin. Onderzoek naar deze vorm van pleegzorg is vooral gericht op het achterhalen van de oorzaken van het mislukken van plaatsingen. Immers, daarmee ontstaat ook zicht op de factoren die het succes van een plaatsing beïnvloeden en voorspellen. Drie factoren blijken met name een rol te spelen. De kans op het voortduren van de plaatsing is groter naarmate kinderen jonger geplaatst worden, geen ernstige gedragsproblemen vertonen en weinig tot niet verplaatst zijn. Pleegzorg is een kwestie van lange adem. Onderzoek uitgevoerd aan de universiteit van Leiden laat zien dat pas na vijf jaar een significante verbetering in het gedrag van het pleegkind te zien is (zie De Baat & Bartelink, 2011). De zekerheid van de plaatsing blijkt ook een belangrijke factor te zijn die bijdraagt aan het succes van een plaatsing. Kinderen ontwikkelen zich beter als ze weten dat ze in het pleeggezin kunnen blijven. Ook pleegouders hebben last van deze onzekerheid en weten dan niet of ze emotioneel ‘moeten’ investeren in de relatie als de jeugdige toch weer weg gaat. Het belet hen te zorgen voor de jeugdige alsof het hun eigen kind is. Een andere factor is de mate waarin de biologische ouders instemmen met de plaatsing. Deze instemming geeft de jeugdige de ruimte zich te hechten en verlaagt daarmee de kans op mislukking. Ook wederzijdse acceptatie tussen de pleegouders en de biologische ouders heeft een gunstige invloed op de aanpassing van de jeugdige in het pleeggezin.

De Baat & Bartelink (2011) geven een overzicht van de factoren die bijdragen aan de kwaliteit van de zorg en opvoeding die wordt geboden in een pleeggezin. De eerste factor is een gedegen voorbereiding, opleiding en ondersteuning van de pleegouders. Op basis van onderzoek valt echter nog geen uitspraak te doen over de gewenste frequentie en inhoud van deze ondersteuning. Wel worden in de praktijk steeds vaker specifieke interventies (zoals bijvoorbeeld een oudertraining) ingezet om pleegouders vaardigheden aan te reiken met het soms lastige gedrag van hun pleegkinderen om te gaan. Naar de effecten van deze interventies in pleeggezinnen op het gedrag van de jeugdige is nog geen onderzoek beschikbaar. Aandacht voor een zorgvuldige matching van de jeugdige aan de pleegouders is van groot belang. Onderzoek laat geen voorkeur zien voor plaatsing van jeugdigen in een netwerkpleeggezin of in een zogenoemd bestandspleeggezin. Ook is nog onduidelijk in hoeverre de motivaties van pleegouders (zoals idealisme, zelf geen kinderen kunnen krijgen of graag voor kinderen willen zorgen) al dan niet bijdragen aan het succes van een plaatsing.

Wat werkt in gezinshuizen?

Deze paragraaf is gebaseerd op *Wat werkt in gezinshuizen?* (De Baat, Berg-le Clercq en Van der Steege, 2010). Naar gezinshuizen is in Nederland weinig onderzoek gedaan. Dit geldt ook voor vergelijkbare buitenlandse voorzieningen, zoals *Teaching Family Homes*, *Family Treatment Homes*, SOS Kinderdorpen en *Multidimensional Treatment Foster Care* (MFTC). Het beschikbare Nederlandse en buitenlandse onderzoek is voornamelijk beschrijvend van aard. In het buitenlandse onderzoek wordt een aantal werkzame factoren genoemd van kleinschalige vormen van hulpverlening in een gezinssetting die met gezinshuizen vergelijkbaar zijn. Het gaat dan om factoren als:

- een gedegen opleiding, training en bijscholing van gezinshuisouders;
- een langdurig verblijf van de jeugdige in het gezinshuis;
- het creëren van een huiselijke gezins sfeer;
- een aantal kwaliteiten van de gezinshuisouder, waaronder zich kunnen inleven in de belevingswereld van de jeugdige;
- het contact tussen biologische ouders en jeugdigen;

- de begeleiding en ondersteuning van de biologische ouders;
- de wederzijdse acceptatie van de biologische ouders en de gezinshuisouders;
- het stimuleren van het sociale netwerk van de jeugdige;
- het bieden van nazorg op maat.

Wat werkt in de residentiële jeugdzorg?

Deze paragraaf is gebaseerd op *Wat werkt in de residentiële jeugdzorg?* (Boendermaker, Van Rooijen & Berg, 2010). Er is relatief veel onderzoek gedaan naar het werk in leefgroepen en de kenmerken van kwalitatief goede orthopedagogische basiszorg. Daarnaast is er onderzoek beschikbaar naar de effecten van dit type zorg, echter voornamelijk voor jeugdigen met emotionele en gedragsproblemen of gedragsstoornissen en delinquent gedrag. Goede orthopedagogische basiszorg en effectieve behandeling blijken alleen gerealiseerd te kunnen worden als er aan randvoorwaarden wordt voldaan die liggen op het terrein van training en ondersteuning van het personeel, de inrichting van de organisatie en het gebouw waarin de zorg en hulp geboden wordt.

Goede orthopedagogische basiszorg wordt geboden in instellingen met de volgende kenmerken:

- Ze hebben aandacht voor en maken werk van het stimuleren van de normale ontwikkeling van jeugdigen. Dat kan door het stimuleren en ondersteunen van de deelname aan onderwijs, vrijetijdsbesteding, sport en werk, en door het bieden van een zo normaal mogelijk dagelijks leven, zonder daarbij de speciale behoeften van de jeugdigen uit het oog te verliezen.
- Ze hebben oog voor de fysieke gezondheid van jeugdigen. Dat kan bijvoorbeeld door het ontmoedigen van roken en alcohol- of druggebruik en het helpen bij gezond internetgebruik, en door het bieden van een adequate toegang tot de gezondheidszorg.
- Ze hebben aandacht voor jeugdigen als individu in plaats van alleen als groepslid. Dat kan door jeugdigen serieus te nemen en tijd nemen om naar jeugdigen te luisteren en er voor hen te zijn.
- Ze bieden een veilige omgeving en weten pesten en onderling verbaal en fysiek geweld te voorkomen.
- Ze besteden aandacht aan het gezin van herkomst en aan de relatie tussen jeugdigen en hun ouders. Dit kan bijvoorbeeld door er voor te zorgen dat een jeugdige contact kan onderhouden met vrienden en familie. Het kan ook betekenen dat er hulp en begeleiding voor de ouders nodig is. Het is van belang om per individuele jeugdige te beoordelen of, hoe en met welke intensiteit contact met het gezin van wenselijk is.
- Ze zorgen voor screening van het personeel en vrijwilligers op misbruik.
- Ze garanderen vertrouwelijkheid van informatie en toegang tot informatie.

Effectieve zorg en hulp wordt geboden in instellingen met de volgende kenmerken:

- Ze bieden jeugdigen de mogelijkheid om individuele en groepstherapie te volgen naast of bovenop het verblijf in leefgroepen.
- Deze interventies zijn in elk geval cognitief gedragstherapeutische interventies die gericht zijn op het verbeteren van sociale en probleemoplossende vaardigheden en het verminderen van gedragsproblemen en –stoornissen. Daarnaast zijn andere evidence based interventies beschikbaar nodig voor het verminderen van andere, bijvoorbeeld internaliserende problemen.
- Ze zorgen ervoor dat elke jeugdige onderwijs geboden wordt dat bij past zijn of haar niveau.
- Ze werken met ouders en gezinnen en bieden hen ook behandeling, waarbij rekening gehouden wordt met de specifieke situatie van de individuele jeugdige.

- Ze zorgen voor een zorgvuldige overgang van instelling naar samenleving, bieden elke jeugdige bij die overgang een 'pleitbezorger' en geven ook nazorg.
- Ze werken met kleinschalige (gezins)huizen met verzorgers of gezinshuisouders die grondig getraind zijn in een gedragsmatige aanpak, volgens de formule van de 'Teaching Family Home'.

Bouwstenen uit de praktijk

Naast de beschikbare kennis uit literatuur en onderzoek werd in de kenniskring aandacht besteed aan de praktijkkennis van de deelnemers over wat wel en niet werkt. Volgens de deelnemers zijn er elementen/bouwstenen van gezinshuizen te onderscheiden die ingezet worden ongeacht het gestelde einddoel. De deelnemers noemden een aantal methodische aspecten en een aantal aspecten die liggen op het terrein van de organisatie en bedrijfsvoering van een gezinshuis.

Het belangrijkste werkzame element is volgens de deelnemers het kunnen bieden van een normaal gezinsleven. 'Herstel van het gewone leven' van de jeugdige staat in het gezinshuis centraal. Daarnaast is een belangrijke bouwsteen de kleinschaligheid en de mogelijkheden tot een individuele benadering van de jeugdige. De deskundigheid van de gezinshuisouders werden genoemd, zoals het hebben van (specifieke) opvoedingsvaardigheden als het bieden van structuur, inzicht in de ontwikkeling van kinderen en reflectieve vermogens. Andere genoemde bouwstenen waren de beschikbaarheid en continuïteit die geboden kan worden in een gezinshuis en de ruimte die er is voor de eigen achtergrond en het netwerk van de opgenomen jeugdige waaronder de biologische ouders. De volgende aspecten op het terrein van bedrijfsvoering werden genoemd: het belang van eigen regie en autonomie van de gezinshuisouders, openheid en transparantie onder andere in de financiën van het gezinshuis, goede arbeidsvoorwaarden en een min of meer zakelijke verhouding tussen werkgever en werknemer.

Overgebleven vragen en discussiepunten

Specifieke problemen zoals gedragsstoornissen en leerproblemen (al dan niet als gevolg van een gedesorgeriseerde gehechtheid) bij de jeugdigen in gezinshuizen vergt de inzet van specifieke interventies. De deelnemers aan de kenniskring merken in de praktijk dat dit nodig is. Tegelijkertijd roept dit de vraag op in hoeverre de inzet van specifieke interventies haaks staat op het nastreven van een zo normaal mogelijk gezinsomgeving voor de jeugdige. Valt dit te combineren met een context van behandelen en specifieke interventies?

Regelmatig kwam in de kenniskring het 'onderscheid' terug tussen gezinshuisouders die zelfstandig ondernemer zijn (bijvoorbeeld als franchisenemer van gezinshuis.com) en gezinshuisouders die in loondienst van een instelling voor jeugd & opvoedhulp zijn. Met name in het laatste geval ontstaat er soms spanning tussen de toenemende regelgeving rond 24-uurszorg waarmee de instellingen te maken krijgen (van bijvoorbeeld overheidswege en vanuit de CAO) en het zo normaal mogelijke leven dat een gezinshuis wil bieden aan de jeugdigen. Deze regelgeving zet het zelfstandig regie kunnen voeren van gezinshuisouders onder druk. De vraag is daarnaast hoe het normale zoveel mogelijk te handhaven valt in deze gereguleerde context.

Tot slot bleek toeleiding en matching een belangrijk aandachtspunt te zijn waarover veel vragen leefden onder de deelnemers. In het volgende hoofdstuk gaan we daar nader op in.

4. Matching en toeleiding

Een belangrijk onderwerp volgens de deelnemers aan de kenniskring gezinshuizen is de matching van de te plaatsen jeugdige aan de gezinshuisouders en het bredere systeem van het gezinshuis. Matching is ook in de pleegzorg een belangrijk thema. In een recente update van het overzichtsdokument *Wat werkt in de pleegzorg?* (De Baat & Bartelink, 2011) staat de kennis rond matching in de pleegzorg op een rij. Bekend is dat een zorgvuldige matching van pleegkind aan pleeggezin van cruciaal belang is. Tegelijkertijd is empirisch en wetenschappelijk onderzoek hiernaar nog een onontgonnen terrein. In dit hoofdstuk geven we als eerste een kort overzicht van de kennis uit onderzoek en literatuur over matching in de pleegzorg (gebaseerd op De Baat & Bartelink, 2011). Daarna volgen de inhoudelijke criteria zoals de deelnemende instellingen aan de kenniskring die hanteren en de elementen van de procedure die ze volgen om tot een goede en zorgvuldige matching te komen. We besluiten dit hoofdstuk met de overgebleven vragen en discussiepunten.

Wat is er bekend over matching in de pleegzorg?

Net als de jeugdigen in gezinshuizen kampen de jeugdigen die in een pleeggezin terecht komen vaak met ontwikkelingsachterstanden en gedragsproblemen. Dit vergt om een gerichte, specifieke opvoeding door de pleegouders. Deze opvoeding verloopt beter als de natuurlijke opvoedingskwaliteiten van de pleegouders passen bij de behoeften van het pleegkind. De combinatie van deze bepaalt mede de stabiliteit van de plaatsing. Of sprake is van een optimale match hangt onder andere af van de relatie tussen de vraagstelling van het pleegkind enerzijds en de opvoedingskwaliteiten van de pleegouders en het opvoedingsklimaat in het pleeggezin anderzijds. De Groningse onderzoekers Piet Strijker en Tjalling Zandberg publiceerden in 2011 een onderzoek waarin deze algemene constatering geoperationaliseerd werd in typologieën van pleeggezinnen passend bij gedragscategorieën van de jeugdige.

In de praktijk spelen nog een aantal factoren veelal een rol: leeftijd van de jeugdige, etniciteit, broertjes en zusjes die in hetzelfde gezin geplaatst moeten worden, de geografische afstand voor het contact met de biologische ouders, de mogelijkheid om op dezelfde school te blijven en de beoogde duur van de plaatsing. In de praktijk echter is er vaak sprake van een tekort aan pleeggezinnen, waardoor de keuzemogelijkheden beperkt zijn en het streven naar een optimale match in de knel komt. Dit lijkt vooral te gelden voor jeugdigen met gedragsproblemen en handicaps, kinderen uit etnische minderheden en groepjes broertjes en zusjes. Vaak wordt er dan gewacht met een langdurige plaatsing tot er een goede match is met als gevolg dat kortdurende plaatsingen vaak langer duren dan de bedoeling was.

Uit onderzoek is bekend dat plaatsingen die hulpverleners niet helemaal geschikt vinden, plaatsingen die in haast of in noodgevallen worden gedaan zonder voldoende informatie over de pleegouders of het pleegkind, een grotere kans hebben voortijdig te worden beëindigd. Het bij elkaar plaatsen van broers en zussen kan goed uitpakken, maar het onderzoek hiernaar is niet consistent. En ook voor de verwachting dat matching op basis van etniciteit tot betere resultaten leiden is nog geen bewijs.

Praktijkkennis: inhoudelijke criteria voor matching

Een eerste belangrijke factor die de deelnemers aan de kenniskring noemen is de huidige samenstelling van het gezinshuis. Veelal is een verticale opbouw in leeftijd in het gezinshuis gewenst,

dit betekent dat de kinderen niet van dezelfde leeftijd zijn. Ook speelt de behoefte van de jeugdigen aan ondersteuning een rol, bijvoorbeeld of een opvoedingsklimaat in het gezinshuis met een duidelijke structuur gewenst is. Verder wordt gekeken naar de woonomgeving die de jeugdige nodig heeft. Welke woonplaats is gewenst, waar gaat de jeugdige naar school en is nabijheid van familie wenselijk of juist niet? Tot slot noemen de deelnemers dat het van belang is dat er een 'klik' is tussen de jeugdige en de gezinshuisouders, de kennismaking is vaak bedoeld om dit af te tasten. De praktijk laat echter ook zien dat het niet altijd mogelijk is met deze factoren rekening te houden. Veelal is de matching voor een groot deel ingegeven door het gezinshuis waar een plek vrijkomt en de jeugdige die bovenaan de wachtlijst staat.

Praktijkkennis: procedurele elementen

De gezinshuizen van de deelnemers aan de kenniskring werken allemaal op indicatie van bureau jeugdzorg. Een van de eerste onderdelen van de procedure tot plaatsing is dan ook de ontvangst van de indicatie en het plaatsen van de jeugdige op een wachtlijst (die is er veelal). Een tweede procedureel element dat van groot belang wordt geacht is de screening van de gezinshuisouders. Dit opdat er zicht is op de motivatie van de gezinshuisouders, hun gezinssituatie en hun competenties. Soms gebeurt dit door een professional bureau dat de gezinshuisouders op een aantal competenties gericht screent en hier een analyse van maakt. Een derde element is het doornemen van de beschikbare informatie over de jeugdige door de betrokken medewerkers en de gezinshuisouders. Vaak vindt hierover onderling overleg plaats aangevuld met overleg met bureau jeugdzorg/gezinsvoogd. Een volgende stap is de kennismaking van de gezinshuisouders met de jeugdige, soms zonder dat het kind het weet ('zonder last'). Soms hebben de gezinshuisouders daarna de keuze, soms is gewoon het eerste kind op de wachtlijst aan de beurt. Bij sommige instellingen vindt bij de aanmelding van jongere kinderen overleg plaats met de pleegzorg of plaatsing in een pleeggezin nog een mogelijkheid is.

Overgebleven vragen en discussiepunten

Volgens de deelnemers is het van belang een lijst te ontwikkelen van de minimaal benodigde competenties voor gezinshuisouders. Kandidaat-gezinshuisouders kunnen dan met behulp van deze lijst gescreend worden. Ook zijn deze competenties vervolgens te matchen aan de behoefte aan ondersteuning van de jeugdige. Zoals eerder geschetst is hierover nog weinig bekend. Aansluitend hieraan vragen de deelnemers zich af in hoeverre het mogelijk is om gezinshuizen te specialiseren, bijvoorbeeld in een bepaalde opvoedingsstijl.

Een tweede vraag is welke rol een 'klik' tussen jeugdige en gezinshuisouders speelt. In hoeverre is deze van belang, en welke rol speelt de kennismaking bij het bepalen of die klik al dan niet aanwezig is? Het succes van de plaatsing zou mede bepaald kunnen worden door de 'overtuiging' die gezinshuisouders in het toeleidingsproces opdoen dat ze iets voor dit kind kunnen betekenen. Onderzoek naar algemene werkzame factoren heeft laten zien dat 'geloof/overtuiging' van de gehanteerde werkwijze bij hulpverleners een bijdrage levert aan de resultaten van hulp (zie ook Van Yperen, Van der Steege, Addink & Boendermaker, 2010). Daarbij worden in de praktijk jeugdigen veelal geplaatst op volgorde van de wachtlijst, in hoeverre is het dan toch mogelijk andere factoren (als leeftijd, woonomgeving en klik) een rol te laten spelen? Verder is er volgens de deelnemers nodig meer aandacht te besteden aan het gezin en de familie van herkomst. In welke mate stemmen zij in met de plaatsing, welke rol kunnen en willen ze spelen voor de jeugdige?

5. Facilitering en ondersteuning gezinshuizen

In dit hoofdstuk staat de ondersteuning en facilitering van gezinshuisouders en het gezinshuis als systeem centraal. Met een inventarisatie voorafgaand aan de bijeenkomst brachten we globaal in beeld hoe de deelnemende organisaties dit vormgeven. Er bleek een grote variatie te bestaan, organisaties geven de ondersteuning en facilitering verschillend vorm en betrekken daarbij allerlei verschillende functionarissen. We starten dit hoofdstuk met de visie van de Rudolphstichting en Gezinshuis.com op de ondersteuning van gezinshuisouders en gezinshuizen binnen de franchiseformule. Deze is gebaseerd op gesprekken met gezinshuisouders en begeleiders van Gezinshuis.com. Veel van de deelnemers aan de kenniskring zijn betrokken bij gezinshuizen waarvan de gezinshuisouders in loondienst zijn bij een aanbieder van jeugd & opvoedhulp. We inventariseerden ook de elementen van de ondersteuning en facilitering die volgens de deelnemers van belang zijn. Deze volgen daarna evenals de overgebleven vragen en knelpunten zoals die in de dagelijkse praktijk ervaren worden.

Visie op begeleiding en ondersteuning Rudolphstichting en Gezinshuis.com

In 2006 en 2007 bevroegen de Rudolphstichting en Gezinshuis.com gezinshuisouders en begeleiders wat zij echt van belang vinden in de ondersteuning nadat in de praktijk een grote diversiteit geconstateerd werd. Op de vraag waar het nou écht om gaat noemen zij vier punten: 1) ondersteuning vanuit gelijkwaardigheid, 2) samenwerken vanuit ieders expertise, 3) communiceer niet over mij, maar met mij en 4) leg de verantwoordelijkheid waar die hoort. Deze punten kwamen voort uit het gevoel van gezinshuisouders dat als het er echt op aan kwam ze niks te zeggen hadden.

Vervolgens werd een model ontwikkeld waarbij gezinshuizen gezien worden als zelforganiserende systemen met een eigen identiteit, een eigen cultuur, eigen processen en eigen middelen. Binnen dit systeem zijn gezinshuisouders professionals met hun eigen kennis, vaardigheden en attitude als onderdeel van een eigen beroep. Dit beroep bestaat uit specifiek opvoeden, uit sensitief en responsief kunnen zijn naar kinderen met ernstige gedragsproblematiek en met hen een relatie kunnen opbouwen. Van belang daarbij is dat een gezinshuisouder methodisch op het eigen handelen kan reflecteren en als samenwerkingspartner kan opereren rond de opgenomen jeugdigen.

Vanuit deze visie moet de begeleidingsstructuur rond gezinshuizen ingericht worden vanuit het perspectief van de gezinshuisouder. Van belang is dat de kracht van de gezinshuisouders versterkt wordt en er een appel gedaan wordt op hun ondernemerschap. Praktisch is dit vormgegeven door de gezinshuisouders door iemand 'van buiten' te laten begeleiden in een coachende stijl. Deze coach neemt met de gezinshuisouders hun eigen leerproces onder de loep en zet hen aan tot reflectie op het eigen handelen. Ook krijgen de gezinshuisouders de kans van elkaar te leren en tips en trucs uit te wisselen in leergroepen, intervisiegroepen, trainingen en met behulp van mentorschap. Van belang is dat de ondersteuning zowel gericht is op attitudevorming als op het aanleren van vaardigheden.

Belangrijke elementen ondersteuning en facilitering gezinshuisouders

We zetten hieronder de belangrijkste elementen puntsgewijs op een rij.

- Als eerste is volgens de deelnemers van belang dat de ondersteuning aan gezinshuisouders op maat en interactief is. Het moet hen ondersteunen om de opgenomen jeugdigen de ondersteuning en hulp te bieden die nodig is.

- Ten tweede is het van belang dat gezinshuisouder vitaal blijven en voldoende tijd voor zichzelf krijgen. Dit kan onder andere door hen te faciliteren in vrije tijd en vakantie waarin tijd met het eigen kerngezin doorgebracht wordt.
- Gezinshuisouders behoeven ondersteuning op inhoudelijk vlak, onder andere door casusoverleg, intervisie, gerichte training en deskundigheidsbevordering en overleg over de problematiek van en omgang met de opgenomen jeugdigen.
- Daarnaast hebben gezinshuisouders ondersteuning op persoonlijk vlak nodig, bijvoorbeeld in de vorm van coaching en/of collegiale ondersteuning. Deze is gericht op het eigen functioneren en hoe die het werk in het gezinshuis beïnvloedt.
- Ook hebben gezinshuisouders vaak behoefte aan praktische en logistieke ondersteuning in huis (schoonmaak, boodschappen etc) en soms aan administratieve ondersteuning (bijvoorbeeld rond regelgeving).
- Van belang is verder dat de gezinshuisouders worden gezien als een samenwerkingspartner die serieus genomen wordt en een volwaardig onderdeel van het begeleidingsteam rond de opgenomen jeugdigen is. Belangrijk daarbij is dat de verdeling van taken en verantwoordelijkheden helder zijn, er flexibiliteit is, telkens afgestemd wordt wie wat doet en dat dit in voortdurende dialoog met elkaar gebeurt.
- Tot slot is het van belang dat de facilitering van het gezinshuis kostendekkend is, de budgetten volgens standaardkostprijzen bepaald worden en voldoende zijn en flexibel te gebruiken zijn naar de behoeften in het specifieke gezinshuis.

Knelpunten en overgebleven vragen

De deelnemers ervaren als eerste een spanning tussen de protocollering en standaardisering die vanuit organisaties voor jeugd & opvoedhulp gevraagd wordt aan de gezinshuizen versus het kunnen voeren van eigen regie door de gezinshuisouders en de flexibiliteit die nodig is om de hulp aan de jeugdigen optimaal vorm te geven. Een vraag die daaruit voortvloeit is wel organisatievorm het meest ondersteunend is: onderdeel zijn van een grotere organisatie of een zelfstandige onderneming zijn. Beide lijken zowel voordelen als nadelen te hebben. Daarnaast is de ervaring dat er spanning kan ontstaan tussen de benodigde zelfstandigheid van gezinshuisouders die zelf regie voeren en de mate waarin de organisatie het afleggen van verantwoording (bijvoorbeeld over de financiën) vraagt. Duidelijk is dat het afleggen van verantwoordelijkheid onderdeel van het takenpakket is van gezinshuisouders (zowel als zelfstandig ondernemen als in loondienst), de vraag is hoe dit zo minimaal mogelijk en tegelijkertijd transparant vorm te geven.

Een volgende vraag is welke functionarissen minimaal betrokken moeten zijn in het ondersteuningsteam van het gezinshuis. Op dit moment zijn er vaak verschillende functionarissen betrokken (gedragswetenschapper/behandelcoördinator, werkbegeleider, ambulante hulpverlener/maatschappelijk werker) en is de taak- en rolverdeling niet altijd even duidelijk. Daarbij is ook de vraag in hoeverre deze functionarissen vanuit de organisatie kunnen komen of dat 'iemand van buiten' met wat meer afstand meer behulpzaam is.

Ten derde ervaren gezinshuisouders soms dat er spanning is tussen het tijd willen doorbrengen met het eigen kerngezin en de opgenomen jeugdigen. Tijd met het eigen kerngezin kan leiden tot gevoelens van buitensluiting bij de opgenomen jeugdigen.

6. Handelingsadviezen voor de omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag

De ontwikkelgroep boog zich over het omgaan met het – soms extreem – lastige en onvoorspelbare gedrag van de jeugdigen opgenomen in de kleinschalige gezinsvoorzieningen (gedragsproblemen, problemen voortkomend uit een onveilige of gestoorde hechting). We maakten hiervoor gebruik van de beschikbare kennis in de dossiers hechting en pleeggezin zoals te vinden op de website van het Nederlands Jeugdinstituut (www.nji.nl/hechting; www.nji.nl/pleeggezin). Een bruikbare indeling om hiermee aan de slag te gaan, vonden we bij Van Lieshout (2009). Zij geeft in deze publicatie over hechtingsstoornissen aan bij enkele concrete verschijningsvormen van het gedrag van jeugdigen welke benadering geschikt zou kunnen zijn. In het algemeen stelt zij dat gedragsproblemen vaak wijzen op een groot gebrek aan zelfvertrouwen. Dit vraagt om een benadering waarin aandacht is voor veiligheid, duidelijkheid, structuur, en (binnen de grenzen) keuzemogelijkheden vanuit een vriendelijke, geduldige, accepterende, erkenning gevende en stimulerende houding. Het gaat erom blij te zijn met kleine stapjes en veel geduld te hebben. Voorwaarde voor de benadering is volgens Van Lieshout (2009) een goede samenwerking tussen de behandelaars en de (gezinshuis)ouders. Deze benadering leidt tot een goede relatie tussen de opvoeder en de jeugdige en dat leidt weer tot een groeiend zelfvertrouwen van de jeugdige.

Praktijkkennis: handelingsadviezen voor gezinshuisouders

De deelnemers aan de ontwikkelgroep hebben op basis van afzonderlijke gesprekken met twee gezinshuisouders handelingsadviezen geformuleerd in de omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag van jeugdigen in gezinsvoorzieningen. Beide gezinshuisouders waren in loondienst van een aanbieder van jeugd & opvoedhulp. Deze handelingsadviezen zijn uitgewerkt in een format vergelijkbaar met dat van de kwaliteitstoolkit residentieel jeugdzorg (De Lange & Chênevert, 2011).

Een eerste belangrijk handelingsadvies is het werken vanuit een *autoritatieve opvoedingsstijl*. In deze opvoedingsstijl heeft de gezinshuisouder het gezag, geeft aan de jeugdige duidelijkheid en structuur en sluit tegelijkertijd aan bij diens problemen en behoeften. Hierop aansluitend is het belangrijk dat de gezinshuisouder *voorspelbaar is als persoon en in gedrag* naar de jeugdige. Voorspelbaarheid komt enerzijds tot uiting in de structuur van de dagelijkse routine, anderzijds door het transparant en betrouwbaar handelen van de gezinshuisouder. Met dit laatste laat de gezinshuisouder de jeugdige merken dat er met hem/haar wordt omgegaan zoals is afgesproken. Ten derde is het van belang dat de gezinshuisouder *geestelijk en lichamelijk beschikbaar* is voor de jeugdige passend bij wat voor hem/haar helpend is. Hiermee geeft de gezinshuisouder de jeugdige de mogelijkheid tot het hebben van contact passend bij wat de jeugdige kan en aan kan. Ten vierde is het voor de jeugdige belangrijk te weten wat het *toekomstperspectief* is. Hiermee is voor de jeugdige, de ouders en de gezinshuisouders duidelijk waarnaar toe gewerkt gaat worden.

Ten vijfde is het *contact met het gezin van herkomst* essentieel (zie ook De Baat & Bartelink, 2011). De gezinshuisouder gaat met de biologische ouders en de jeugdige in gesprek, zodat

de jeugdige toestemming van zijn/haar ouder(s) krijgt om in het gezinshuis te verblijven. Dit heeft tot doel het voorkomen van loyaliteitsproblemen en het versterken van het zelfvertrouwen van de jeugdige. Voor het voorkomen van een loyaliteitsprobleem is het belangrijk dat de gezinshuisouder *emotionele afstand heeft tot de opgenomen jeugdigen*. Daarmee reageert de gezinshuisouder op het gedrag van de jeugdige zonder te reageren vanuit de eigen emotie. Dit betekent wel degelijk dat de gezinshuisouder luistert als de jeugdige ergens mee zit en hier sensitief voor is, maar ook de jeugdige met rust kan laten als hij/zij dat wil. Dit betekent ook dat het voor de gezinshuisouder belangrijk is *hulpbronnen te benutten* om zijn of haar gevoelens en emoties te kunnen uiten en te reflecteren op het handelen. Maar ook om de zorgen over de jeugdige te kunnen delen. Samenhangend met het hebben van een toekomstperspectief is het belangrijk dat de gezinshuisouder *reële verwachtingen heeft over de jeugdige en de plaatsing*. Hiertoe is het noodzakelijk dat de gezinshuisouder kennis heeft van de normale en de verstoorde ontwikkeling van jeugdigen en gedrag en dit kan gebruiken in het bieden van een passende ondersteuning aan de jeugdige. Kenmerkend is dat er gewerkt wordt in kleine stappen om succeservaringen op te doen en hiermee het zelfvertrouwen van de jeugdige te vergroten. Om de passende begeleiding aan de jeugdige te kunnen bieden is het belangrijk dat de gezinshuisouder weet wat zijn/haar *rol is in het hulpverleningsproces*. Welke rol en verantwoordelijkheden de gezinshuisouder heeft wordt vanuit de organisatie (vaak aanbieder van jeugd & opvoedhulp) met de gezinshuisouder besproken. Voorwaarde voor het uitdragen van deze rol en verantwoordelijkheden is dat de gezinshuisouder door de organisatie gesteund wordt. Hieronder gaan we hier nader op in.

Ondersteuning gezinshuisouder: organisatorische randvoorwaarden

Voor het geven van passende begeleiding aan de jeugdige is het belangrijk dat de gezinshuisouder mogelijkheden krijgt geboden vanuit de organisatie voor vergroten van de eigen kennis, het trainen van de benodigde vaardigheden en coaching en feedback ontvangt bij het uitvoeren van de vaardigheden (Dorsey et al in De Baat & Bartelink, 2011). In de literatuur is te vinden welke activiteiten de gezinshuisouder dient uit te voeren (zie De Baat, Berg & Van der Steege, 2010). Hierin is echter niet beschreven wat dit vervolgens van de organisatie vraagt en wat nodig is aan organisatorische randvoorwaarden en ondersteuning voor het goed uitvoeren van deze activiteiten. In de literatuur rond pleegzorg zijn aanwijzingen te vinden dat het niet meer weten hoe om te gaan met het moeilijke gedrag van de jeugdige leidt tot het stoppen van de plaatsing door pleegouders (De Baat & Bartelink, 2011). Het ontvangen van training en ondersteuning in het plaatsen van het gedrag van de jeugdige in relatie tot zijn/haar geschiedenis en gezin van herkomst helpt in de omgang ermee. Het ontvangen van handvatten hoe om te gaan met het gedrag van de jeugdige is essentieel om ervoor te zorgen dat de gezinshuisouder het volhoudt. Van belang is dat de gezinshuisouder investeert in zichzelf en kan groeien in zijn handelen. Hiermee worden de gezinshuisouders enthousiast over hun behaalde competenties en krijgen ze plezier in hun werk. Er is nog wel meer onderzoek nodig is om te weten wat de inhoud zou moeten zijn van trainingen, coaching en ondersteuning (De Baat & Bartelink, 2011).

De deelnemers aan de ontwikkelgroep hebben in de gesprekken met de twee gezinshuisouders ook geformuleerd welke ondersteuning wenselijk zou zijn. Wenselijk is dat de gezinshuisouder eens per twee weken gezinsbegeleiding ontvangt waarin zowel aandacht is voor de ontwikkeling van de geplaatste jeugdigen als voor hoe de gezinshuisouders als partners omgaan met het gedrag van de jeugdigen. De kans van slagen hiervan wordt mede bepaald door de relatie tussen de gezinsbegeleider en de gezinshuisouder. Daarom is het belangrijk dat de organisatie een moment markeert om de gezinsbegeleiding te evalueren. Voor het volhouden van de gezinshuisouder is het belangrijk dat de organisatie ook de eigen kinderen van de gezinshuisouder erkent. Dit kan simpelweg door het sturen van een verjaardagskaart als ook door het organiseren van een evaluatiegesprek eens per jaar om hen de gelegenheid te geven hun ervaringen te delen. Dit laatste geeft aan dat de eigen kinderen van de gezinshuisouders een belangrijke rol spelen.

Omgang met de eigen kinderen van gezinshuisouders

Om het als gezinshuisouder vol te kunnen houden is de omgang en het contact met de eigen kinderen essentieel. Het gaat er als eerste om dat de eigen kinderen goed worden voorbereid op de plaatsing van 'andere' kinderen bij hen thuis. Van belang is ook het vinden van een goede balans tussen de omgang met de eigen kinderen en de geplaatste jeugdigen en het letterlijk tijd hebben voor de eigen kinderen. Tijd en aandacht is niet alleen belangrijk in relatie tot de eigen kinderen maar ook voor de gezinshuisouders onderling als partners.

In de navolgende tabel zijn als bovenstaande handelingsadviezen voor de gezinshuisouder hoe om te gaan met het gedrag van de geplaatste jeugdigen verder uitgewerkt. Geformuleerd is wat ze concreet betekenen voor de gezinshuisouder en de jeugdige en wat met deze aanpak bereikt wordt bij de jeugdige. Daarna volgens handelingsadviezen voor de ondersteuning vanuit de organisatie en over de omgang van de gezinshuisouders met hun eigen kinderen.

Handelingsadviezen gezinshuisouder in de omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag jeugdige

Handelingsadvies	Hoe werkt de gezinshuisouder hier concreet aan (techniek/handeling, wat te zeggen, attitude)?	Waar merkt de jeugdige dit aan?	Wat bij de jeugdige te bereiken?
Handelingsadviezen omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag jeugdige			
<ul style="list-style-type: none"> Ik hanteer als gezinshuisouder volgens een autoritatieve opvoedingsstijl. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik geef de jeugdige structuur, focus hierbij op beloning en waardering (meer nog dan op straffen), geef instructies en stimuleer het ontwikkelen van een eigen mening. Ik bevorder zelfstandig gedrag van de jeugdige, passend bij de leeftijd. Ik blijf rustig en vriendelijk. Ik toon warmte, betrokkenheid en biedt een luisterend oor. Ik kan op een neutrale manier vertellen aan de jeugdige wat ik verwacht. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is aan mij verteld wat de structuur is in de vorm van regels en afspraken. Er is mij verteld wat ik kan verwachten. Mijn mening wordt gevraagd. Ik word beloond bij goed gedrag. Ik word geconfronteerd indien ik ongewenst gedrag laat zien. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige krijgt vertrouwen in zichzelf en wordt gestimuleerd wordt in zijn sociaal-emotionele ontwikkeling De jeugdige doet positieve ervaringen op met voorspelbare en betrouwbare opvoeders
<ul style="list-style-type: none"> Ik ben als gezinshuisouder voorspelbaar als persoon en in gedrag naar de jeugdige. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik ben als persoon voorspelbaar door 'hardop te leven' (woorden te geven aan dat wat je doet) en door instructies te geven zonder emotionele lading en in directieve vorm. In gedrag ben ik voorspelbaar door het geven van structuur in de dagelijkse routine (gewoontes en tradities), door regels en door een overzichtelijke inrichting van het huis. Ik handel transparant (door mijn eigen handelen te benoemen). Ik ben betrouwbaar (altijd dezelfde houding en reactie). Ik 'lees' de jeugdige op het moment dat het binnenkomt en stem per individueel kind af wat hij/zij nodig heeft voor de ontwikkeling. Ik reageer sensitief en responsief op het gedrag van de jeugdige. Ik 'luister actief' in de gesprekken met de jeugdigen 	<ul style="list-style-type: none"> Er is mij verteld wat de dagelijkse routine is. Er is mij verteld wat de regels in huis zijn en er volgen consequenties bij het niet nakomen van de afspraken. De afspraken kloppen met hoe ze met me omgaan De afspraken zijn helder. De gezinshuisouder benoemt wat er gebeurt ter plekke (bijv. benoemen dat eens per maand de zoekgeschiedenis van internet op de computer bekeken wordt en dat ook nogmaals benoemen bij het uitvoeren van de controle). Als we iets ondernemen wordt de situatie vooraf besproken. Er is een fysieke structuur in de inrichting van het huis. Ik heb een eigen kamer. Ik heb een vaste plek aan tafel. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige voelt zich veilig doordat hij/zij goed weet wat er gaat gebeuren en overzicht heeft. De regels bieden n houvast en ook al zijn ze het niet met de regels eens het wordt wel duidelijk dat de gezinshuisouder zich om hen bekommert.

Handelingsadviezen gezinshuisouder in de omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag jeugdige

Handelingsadvies	Hoe werkt de gezinshuisouder hier concreet aan (techniek/handeling, wat te zeggen, attitude)?	Waar merkt de jeugdige dit aan?	Wat bij de jeugdige te bereiken?
<ul style="list-style-type: none"> Ik ben als gezinshuisouder geestelijk en lichamelijk beschikbaar voor de jeugdige. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik zorg ervoor dat ik fysiek thuis aanwezig ben. Ik zorg ervoor dat ik de jeugdige voldoende afstand geef en wel de mogelijkheden benoem tot het maken van contact. Ik geef de jeugdige de tijd om te wennen en laat de jeugdige het tempo bepalen. Ik heb contact met de jeugdige op een manier die voor de jeugdige passend en helpend is. 	<ul style="list-style-type: none"> De gezinshuisouder is beschikbaar voor de jeugdige en geeft tegelijk de jeugdige emotionele ruimte. Ik ben bij de gezinshuisouder altijd welkom. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige ervaart vertrouwen. De jeugdige ervaart continuïteit en stabiliteit.
<ul style="list-style-type: none"> Ik praat als gezinshuisouder in termen van perspectief. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik denk als gezinshuisouder met de jeugdige mee over waar hij/zij kan wonen. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is aan mijn ouders en mij verteld hoe lang ik hier mag blijven wonen of waar ik hierna ga wonen. 	<ul style="list-style-type: none"> Garanderen van een toekomstperspectief. Rust voor de jeugdige.
<ul style="list-style-type: none"> Ik neem als gezinshuisouder ruimte voor contact met het gezin van herkomst. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik ben geïnteresseerd in het gezin van herkomst van de jeugdige. Ik geef de ouders van de jeugdige een plek. In de begeleiding die het gezin van herkomst en de jeugdige ontvangt is er aandacht voor het geven van toestemming om in een gezinshuis te wonen In de begeleiding die het gezin van herkomst ontvangt, wordt er gesproken over de opvoeding en trachten we met elkaar op één lijn te komen (bijv. in huis wordt niet gerookt). De ouders hebben veel inspraak en verantwoordelijkheden (meedenken in aanpak en samen beslissingen nemen). Ik voel me als gezinshuisouder niet beter dan de biologische ouders. 	<ul style="list-style-type: none"> De gezinshuisouder stelt open vragen, luistert actief, gaat in gesprek met mij, is oprecht, en heeft geen oordeel over mijn ouders. Ik mag foto's van mijn ouders in huis zetten. Ik mag verjaardagen en feestdagen bij mijn ouders doorbrengen. Mijn rapporten en belangrijke informatie van school wordt verstuurd aan mijn ouders. Ik zie dat er ruimte is om te praten met mijn ouders. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige en zijn/haar gezin van herkomst ervaren dat zij belangrijk zijn. De jeugdige ervaart dat er <u>met</u> en niet <u>over</u> zijn ouders gepraat wordt..

Handelingsadviezen gezinshuisouder in de omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag jeugdige

Handelingsadvies	Hoe werkt de gezinshuisouder hier concreet aan (techniek/handeling, wat te zeggen, attitude)?	Waar merkt de jeugdige dit aan?	Wat bij de jeugdige te bereiken?
<ul style="list-style-type: none"> Ik heb als gezinshuisouders emotionele afstand van de opgenomen kinderen. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik zorg ervoor dat ik ruimte neem om te reflecteren en rustig te reageren op de jeugdige. Ik houd afstand van de jeugdige door de gedachte 'dat ik zelf niet leuk gevonden hoeft te worden'. Ik trek me het gedrag van de jeugdigen niet persoonlijk aan, maar kan denken 'dit kind heeft een probleem'. Ik ben neutraal en speel niet in op de emotie (bijvoorbeeld als de jeugdige verdrietig is: "wat is er gebeurd, je kijkt verdrietig"). 	<ul style="list-style-type: none"> De gezinshuisouder reageert rustig op mijn gedrag. De gezinshuisouder heeft door als ik ergens mee zit en laat dat merken (vraagt hoe het met me gaat of laat me even met rust als ik dat wil). 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige heeft het gevoel dat er naar hem/haar geluisterd wordt en hij/zij serieus genomen wordt De jeugdige krijgt hulp waar hij/zij iets aan heeft en kan hierdoor groeien in de normale ontwikkeling.
<ul style="list-style-type: none"> Ik benut als gezinshuisouder de hulpbronnen om me heen. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik zorg ervoor dat ik de tijd en ruimte heb om bij te tanken. Ik reflecteer op dat wat ik wel en niet kan zeggen tegen de jeugdige. Ik maak gebruik van de begeleiding om mijn emoties en gevoelens te uiten en te bespreken. Ik creëer hulpbronnen rondom de jeugdige. Ik deel de zorg voor de jeugdige met de hulpbronnen door intensief met hen samen te werken. 	<ul style="list-style-type: none"> Mijn gezinshuisouder kent de mentor van school en mijn dokter. Ik kan in de weekenden en in de vakanties ook bij anderen logeren. 	<ul style="list-style-type: none"> Dat de jeugdige voelt zich veilig in zijn leefomgeving doordat belangrijke personen om hem/haar heen op de hoogte zijn van de situatie.
<ul style="list-style-type: none"> Ik heb als gezinshuisouder reële (en lage) verwachtingen over een plaatsing. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik beloon kleine successen. Ik heb een stimulerende en ondersteunende houding door aan de jeugdige te benoemen wat hij kan en wil leren. Ik haal energie en motivatie uit kleine gedragsveranderingen (bijvoorbeeld een jeugdige zwaait bij het weggaan). Ik maak gebruik van spontane situaties als succeservaring en leermoment voor de jeugdige. Ik beschik over een basis aan kennis van de normale en verstoorde ontwikkelingen van jeugdige en gedrag en kan op basis hiervan 'gestoord gedrag' plaatsen. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik krijg een compliment als ik iets goeds heb gedaan ("wat goed van jou dat jij dat kan"). De gezinshuisouders houden in hun aanpak rekening met wat het beste past bij mijn probleem en mogelijkheden. Ik krijg hulp waar ik iets aan heb. Ik merk dat het daardoor beter met me gaat. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige ontwikkelt zelfvertrouwen en wordt gestimuleerd in zijn normale ontwikkeling.

Handelingsadviezen gezinshuisouder in de omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag jeugdige

Handelingsadvies	Hoe werkt de gezinshuisouder hier concreet aan (techniek/handeling, wat te zeggen, attitude)?	Waar merkt de jeugdige dit aan?	Wat bij de jeugdige te bereiken?
	<ul style="list-style-type: none"> Ik heb overleg met een gezinsbegeleider en gedragswetenschapper om te reflecteren op de voortgang van de jeugdige. 		
<ul style="list-style-type: none"> Ik weet als gezinshuisouder welke rol ik heb in het hulpverleningsproces. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik weet en kan goed mijn eigen rol en verantwoordelijkheid aangeven. Dit kan betekenen dat ik afstand neem als bijvoorbeeld een beslissing over uitplaatsing aan de orde is. Deze beslissing wordt genomen door de gezinsbegeleider. De gezinsbegeleider houdt samen met mij in de gaten of de jeugdige extra behandeling nodig heeft. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik weet dat de gezinshuisouder begeleid wordt door de gezinsbegeleider en dat eens per twee weken mijn voortgang wordt besproken. Er is mij verteld dat de gezinsbegeleider samen met de gezinshuisouder de verantwoordelijkheid heeft over het hulpverleningsproces. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige is geïnformeerd over de aanpak en voorbereid op hoe de begeleiding is vormgegeven
Ondersteuning gezinshuisouder: organisatorische randvoorwaarden			
<ul style="list-style-type: none"> Ik ontvang als gezinshuisouder gezinsbegeleiding vanuit de organisatie. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik heb eens per twee weken gezinsbegeleiding. In de gezinsbegeleiding is zowel aandacht voor de geplaatste jeugdigen als voor hoe we met elkaar omgaan als partners in ons gezinshuis. In de gezinsbegeleiding is de evaluatie van de jeugdigen ingepland. Het voeren van een functioneringsgesprek is een onderdeel van de gezinsbegeleiding. De gezinsbegeleider bespreekt met mij ook de ontwikkeling van mijn eigen kinderen. Ik kan altijd terugvallen op de gezinsbegeleider. 	<ul style="list-style-type: none"> De gezinshuisouder benoemt dat hij/zij de voortgang van hoe het met mij gaat bespreekt met de gezinsbegeleider. 	<ul style="list-style-type: none"> De manier van werken is aan de jeugdige uitgelegd en hij/zij kan die ook aan anderen uitleggen.
<ul style="list-style-type: none"> De kans van slagen van de gezinsbegeleiding wordt mede bepaald door de relatie tussen de mij en de 	<ul style="list-style-type: none"> De gezinsbegeleiding verloopt beter als de gezinsbegeleider enige ervaring heeft in het vak. De organisatie markeert een moment om de relatie tussen de gezinsbegeleider en mij te 	<ul style="list-style-type: none"> De gezinshuisouder deelt zijn/haar ervaringen met de gezinsbegeleider en betreft mij hier niet bij. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige weet dat het professionele handelen van de gezinshuisouder een verantwoordelijkheid is voor de gezinshuisouder en de

Handelingsadviezen gezinshuisouder in de omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag jeugdige

Handelingsadvies	Hoe werkt de gezinshuisouder hier concreet aan (techniek/handeling, wat te zeggen, attitude)?	Waar merkt de jeugdige dit aan?	Wat bij de jeugdige te bereiken?
gezinsbegeleider.	evalueren.		gezinsbegeleider.
<ul style="list-style-type: none"> De organisatie erkent de eigen kinderen van de gezinshuisouder. 	<ul style="list-style-type: none"> De organisatie tekent met onze eigen kinderen een symbolisch contract op het moment wij het contract tekenen. Belangrijk is dat de eigen kinderen geen verantwoordelijkheden krijgen, maar wel de erkenning dat ook zij betrokken zijn. De organisatie stuurt mijn eigen kinderen stuurt een verjaardagskaart. De organisatie organiseert eens per jaar een evaluatiegesprek met de eigen kinderen om hen de gelegenheid te geven hun ervaringen te delen. Op het moment dat een jeugdige ons gezinshuis verlaat vraagt de organisatie aan mijn eigen kinderen hoe het voor hen is om hem/haar los te laten 	<ul style="list-style-type: none"> De eigen kinderen van mijn gezinshuisouders ontvangen net als ik een verjaardagskaart. Met iedereen wordt op dezelfde manier omgegaan Ook aan de eigen kinderen van mijn gezinshuisouders wordt gevraagd hoe zij vinden dat het met hen gaat. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige weet dat met iedereen op dezelfde manier wordt omgegaan. De jeugdige weet dat hij/zij en ook de eigen kinderen serieus worden genomen.
Omgang eigen kinderen			
<ul style="list-style-type: none"> Ik heb als gezinshuisouder mijn eigen kinderen voorbereid. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik heb afspraken gemaakt met mijn eigen kinderen Ik heb bij de voorbereiding, plaatsing en in het vervolg aandacht voor mijn eigen kinderen door exclusieve aandacht aan hen te geven. 	<ul style="list-style-type: none"> De kinderen van de gezinshuisouders, die bij hen geboren zijn, zijn zeker in het begin, vertrouwd dan ik ben voor de gezinshuisouders. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige en de eigen kinderen hebben een heldere uitleg gehad over de aanpak en wat er gaat gebeuren.
<ul style="list-style-type: none"> Ik draag als gezinshuisouder zorg voor een balans tussen mijn eigen kinderen en de geplaatste jeugdigen. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik zorg voor een balans tussen groepsregels en individuele regels voor zowel de geplaatste jeugdigen als mijn eigen kinderen. Daarbij zijn de regels en afspraken voor iedereen hetzelfde, waarbij gelet wordt op wat ieder individu nodig heeft. Ik heb mogelijk een intiemer contact met mijn 	<ul style="list-style-type: none"> Zowel ikzelf als de eigen kinderen krijgen aandacht van de gezinshuisouder en worden op eenzelfde manier aangesproken. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige voelt zich veilig doordat hij/zij weet dat er eenduidige leefregels zijn en er op dezelfde manier wordt omgegaan met de eigen kinderen en de geplaatste jeugdigen.

Handelingsadviezen gezinshuisouder in de omgang met lastig en onvoorspelbaar gedrag jeugdige

Handelingsadvies	Hoe werkt de gezinshuisouder hier concreet aan (techniek/handeling, wat te zeggen, attitude)?	Waar merkt de jeugdige dit aan?	Wat bij de jeugdige te bereiken?
	eigen kinderen op die momenten dat de geplaatste jeugdigen er niet zijn of op bed liggen.		
<ul style="list-style-type: none"> Ik heb als gezinshuisouder tijd met mijn eigen kinderen. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik ben eens per maand een weekend met mijn eigen kinderen zonder de geplaatste jeugdigen. Ik ga twee keer per jaar op vakantie met mijn eigen kinderen zonder de geplaatste jeugdigen. De organisatie is verantwoordelijk voor het regelen van opvang voor de geplaatste jeugdigen in die weekenden en de vakanties. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik ga weekeinden en vakanties naar iemand uit mijn eigen netwerk. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige blijft vertrouwd en bekend met zijn eigen achtergrond.
<ul style="list-style-type: none"> Ik heb als gezinshuisouder tijd met mijn partner. 	<ul style="list-style-type: none"> Ik bespreek in de gezinsbegeleiding de omgang met mijn partner en de mogelijke verschillen en overeenkomsten in de aanpak van de geplaatste jeugdigen. Ik heb een paar keer per jaar een vrije avond met mijn partner, waarbij de organisatie zorg draagt voor de opvang van de geplaatste jeugdigen. 	<ul style="list-style-type: none"> Een paar keer per jaar hebben mijn gezinshuisouders een vrije avond en komt een andere medewerker van de organisatie ons opvangen. 	<ul style="list-style-type: none"> De jeugdige weet dat het normaal is tijd te nemen voor jezelf en je relaties met anderen.

7. Conclusies en vervolgvragen

Tijdens de bijeenkomsten van de kenniskring en de ontwikkelgroep kwamen een breed scala aan onderwerpen aan de orde. De beschikbare kennis uit literatuur en onderzoek (rond gezinshuizen en aanpalende thema's) werd verzameld en besproken, de deelnemers expliciteerden hun eigen praktijkkennis, bediscussieerden deze verschillende vormen van kennis en formuleerden vraagstukken die in de praktijk van alledag spelen. In dit hoofdstuk zetten we de opbrengsten rond de verschillende thema's en de overgebleven vragen op een rij in volgorde van belangrijkheid volgens de deelnemers.

1. De problematiek van de jeugdigen in gezinshuizen is meervoudig en complex

Een inventarisatie en analyse van de huidige populatie jeugdigen in de gezinshuizen van elf aanbieders van jeugd & opvoedhulp laat zien dat de problemen van deze jeugdigen en hun gezin van herkomst meervoudig en complex zijn. Met name in de gezinnen van de jeugdigen spelen veel diverse problemen als ontoereikende opvoedingsvaardigheden, problemen in de ondersteuning, verzorging en bescherming van de jeugdigen en verwaarlozing. Deze veelheid en diversiteit aan problemen sluit aan bij de praktijkervaringen van de deelnemers en de recent verschenen factsheet over gezinshuizen in Nederland (Gardeniers & De Vries, 2011).

2. Besluitvorming over de plaatsing en matching vergt nader wetenschappelijk onderzoek

De behoefte aan meer kennis over de matching van te plaatsen jeugdigen en het gezinshuis is groot onder de deelnemers aan de kenniskring en de ontwikkelgroep. In de praktijk is de ervaring dat de druk van wie bovenaan staat op de wachtlijst – die er meestal is voor gezinshuizen – en afspraken daarover in de provincie sterk de boventoon voeren bij plaatsingen. Terwijl praktijkervaring en ook onderzoek uit de pleegzorg leren dat een zorgvuldige matching van de jeugdige aan het gezinshuis de kans op het slagen van de plaatsing vergroot. Er kwamen veel vragen over dit thema langs tijdens de bijeenkomsten: Hoe spelen leeftijd van de jeugdige en de gewenste woonomgeving een rol? Hoe valt de 'klik' die gezinshuisouders voelen met een jeugdige in kaart te brengen en te benutten om de kans op succes van de plaatsing te verhogen? Is het gewenst en werkbaar dat gezinshuizen zich specialiseren in bepaalde problematiek en doelgroepen zoals autisme of pubers? De deelnemers zouden het liefst uitgebreid, robuust en wetenschappelijk onderzoek zien naar de factoren in de jeugdige, gezin van herkomst en gezinshuis die hiervoor van belang zijn.

Hiermee samenhangend leefden er onder de deelnemers veel vragen over de besluitvorming voorafgaand aan de plaatsing in een gezinshuis. De vraag is of deze op dit moment altijd zorgvuldig en secuur genoeg gebeurt. De ervaring leert dat deze besluitvorming niet een kwestie is van één moment waarop het besluit valt, maar eerder gezien moet worden als een proces van verschillende beslismomenten die een goede onderbouwing behoeven. De deelnemers zouden graag zien dat er meer zicht komt op het te doorlopen proces, hoe dat het beste vormgegeven kan worden en welke rol kennismaking en ingroei in het gezinshuis daarin speelt. Daarbij lijkt problematiek niet de enige factor bij het bepalen van de best passende hulp. De vraag is op basis van welke argumenten jeugdigen geplaatst worden in een pleeggezin, een gezinshuis of een langverblijfsgroep. De

problematiek van jeugdigen in deze drie vormen van hulp lijkt in grote lijnen overeenkomstig, ook andere factoren lijken dus een rol te spelen. Welke zijn dit? En welke rol speelt de voorafgaande hulp? Ook dit vraagt nog nadere explicitering en uitwerking.

3. De hulp (wonen, specifiek opvoeden en behandelen) in een gezinshuis verdient explicitering, programmering en beschrijving

De deelnemers vinden het van belang meer zichtbaar te maken wat een gezinshuis doet en waaruit het wonen, specifiek opvoeden en behandelen in een gezinshuis bestaat. De aanbieder van jeugd & opvoedhulp JOOZT/LSG-Rentray en Gezinshuis.com werken in samenwerking met adviesbureau Van Montfoort aan een methodiekbeschrijving van gezinshuizen waar kinderen langdurig opgroeien. De deelnemers aan de kenniskring zouden deze beschrijving graag verspreid zien. Ook bij langdurig opgroeien in een gezinshuis lijkt een programmatische, anticiperende aanpak van belang. Als kinderen rond hun tiende jaar in een gezinshuis worden geplaatst om daar langdurig op te groeien zijn een aantal moeilijke perioden te voorzien waarin de gezinshuisouders aanvullende ondersteuning nodig kunnen hebben, zoals de overgang naar de puberteit en de overgang naar zelfstandigheid en volwassenheid rond 18 jaar. Van belang is dat deze programmatische ondersteuning verder uitgewerkt wordt en voorzien van deskundigheidsbevordering voor gezinshuisouders.

4. De vraag of gezinshuizen meer te bieden hebben dan langverblijf verdient nadere exploratie

De analyse van de casuïstiek liet zien dat 65% van de geplaatste jeugdigen langdurig opgroeit in het gezinshuis. Bij de andere jeugdigen is de plaatsing gericht op het achterhalen van het gewenste perspectief/einddoel of het begeleiden van de terugplaatsing naar het gezin van herkomst. In de praktijk komen dus drie einddoelen voor: 1) terug naar huis, 2) bepalen perspectief van de jeugdige en 3) langdurig opgroeien. De vraag is of een gezinshuis de best passende voorziening is voor al deze drie einddoelen. En zijn er dan vervolgens verschillen in de aanpak te zien? Terugplaatsing naar het gezin van herkomst vanuit een gezinshuis vergt bijvoorbeeld intensieve ondersteuning van de biologische ouders (denk aan één tot meerdere keren per week). Ook is het van belang hoe de recente bevindingen uit onderzoek naar hechting hierin mee te nemen. Duidelijk is dat continuïteit van relaties aan gehechtheidsfiguren van groot belang is voor jeugdigen, ook voor hen die om welke reden dan ook niet meer kunnen opgroeien in het gezin van herkomst. Belangrijk is het jeugdigen zo snel mogelijk op de juiste plek te plaatsen om langdurig te kunnen opgroeien en hen vervolgens niet meer te verplaatsen. In de praktijk echter wordt de optie van het terugplaatsen in het gezin van herkomst lang opgehouden en is er soms druk om jeugdigen door te plaatsen naar een goedkopere plek als het gedrag zich normaliseert in het gezinshuis. De deelnemers zouden deze verschillende invullingen van gezinshuizen en hoe de continuïteit zoveel mogelijk te waarborgen graag verder in kaart brengen en toetsen aan de beschikbare kennis.

5. Verdere uitwisseling van kennis is nodig over de spanning tussen ‘zo normaal mogelijk’ en werken in een institutionele context

De vraag leeft onder de deelnemers hoe een zo normaal mogelijke gezinsomgeving voor de geplaatste jeugdigen te realiseren valt in een context van behandelen en specifieke interventies en in de

gereguleerde omgeving van 24-uurszorg bij aanbieders van jeugd & opvoedhulp. Moeten gezinshuizen meer gedeïnstitutionaliseerd worden? Is het onderscheid tussen gezinshuisouders in loondienst en gezinshuisouders als zelfstandig ondernemer daarbij relevant, behulpzaam? En hoe ziet een ondersteuningsteam van een gezinshuis er in de ideale situatie uit? De deelnemers zouden hierover graag verder uitwisselen in eenzelfde vorm of in een platform.

Literatuur

- Baat, M. de (2011). *Wat werkt bij jeugdigen met gedragsproblemen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Baat, M. de & Bartelink, C. (2011). *Wat werkt in de pleegzorg?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Baat, M. de, Berg-le Clercq, T., Steege, M. van der (2010). *Wat werkt in gezinshuizen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Boendermaker, L., Rooijen, K. van, & Berg, T. (2010). *Wat werkt in de residentiële jeugdzorg?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Boendermaker, L., & Ince, D. (2010). *Wat werkt bij gedragsstoornissen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Gardeniers, M. & Vries, A. de (red; 2011). *Factsheet gezinshuizen. Gezinshuizen in Nederland; een verkenning.* De Glind: Rudolphstichting en Gezinshuis.com.
- Juffer, F. (2010). *Beslissen over jeugdigen in problematische opvoedingssituaties: inzichten uit gehechtheidsonderzoek.* Raad voor de rechtspraak: Research Memoranda, jaargang 6, nummer 6.
- Konijn, C., Bruinsma, W., Lekkerkerker, L., Eijgenraam, K., Steege, M. van der & Oudhof, M. (2009). *CAP-J. Classificatiesysteem voor de aard van de problematiek van cliënten in de jeugdzorg.* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Lange, M. de & Chênevert, C. (2011). *Kwaliteitstoolkit voor de residentiële jeugdzorg.* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Lieshout, T. van (2009). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen.* Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Ministerie voor Jeugd en Gezin (2009). *Stand van zaken gezinshuizen.* Den Haag: Ministerie voor Jeugd en Gezin.
- Staatssecretaris van VWS & Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (30 september 2011). *Transitiebrief Stelselwijziging zorg voor jeugd.* Den Haag: Ministeries van VWS en Veiligheid en Justitie.
- Steege, M. van der (2009). *Werken aan effectiviteit in de provincie Noord-Holland.* Projectvoorstel. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Yperen, T. van (red.; 2010). *55 Vragen over effectiviteit. Antwoorden voor de jeugdzorg.* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Yperen, T. van, Eijgenraam, K., Berg, G. van den, Graaf, M. de, & Chênevert, C. (2010). *STEP Standaard Taxatie Ernst Problematiek: Handleiding 2010.* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Yperen, T. van, Steege, M. van der, Addink, A. & Boendermaker, L. (2010). *Algemeen en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg. Stand van een discussie.* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Yperen, T. van & Westering, Y. van (2011). *Pijlers voor nieuw jeugdbeleid. Naar een versterking van de pedagogische leefomgeving van jeugdigen en meer samenhang in de aanpak van jeugdproblematiek.* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

www.nji.nl/hechting

www.nji.nl/pleegzorg

Bijlage 1 Opdracht ‘in kaart brengen problematiek doelgroep’

Waarom?

Een van de uitkomsten van de expertmeeting over gezinshuizen op 24 juni 2010 was dat de doelgroep van de gezinshuizen niet helemaal helder is. Welke kinderen kunnen optimaal profiteren van een gezinshuis? En wat is dan het doel van de hulp? Deze vragen zullen tijdens de eerste bijeenkomst centraal staan.

Wat vragen we van jullie?

De bedoeling is de komende tijd concrete informatie te verzamelen over de problematiek van jeugdigen die in een gezinshuis verblijven. We vragen daarom aan de deelnemers van de kenniskring gezinshuizen om het formulier op de volgende pagina voor vijf jeugdigen in te vullen die nu in een gezinshuis verblijven. Selecteer daarvoor vijf ‘prototype’ cliënten: jeugdigen die volgens jou typisch in een gezinshuis ‘thuishoren’. Raadpleeg voor het invullen evt. dossiers, je kunt ook andere betrekken, bijvoorbeeld door het formulier voor een jeugdige in te vullen met zijn/haar gezinshuisouder.

Onderstaand formulier vul je per jeugdige in. Dus van iedere jeugdige geef je in de tweede kolom aan welke problemen er spelen op de vijf genoemde assen (psychosociaal functioneren jeugdige, lichamelijke gezondheid, vaardigheden en cognitieve ontwikkeling jeugdige, gezin en opvoeding en jeugdige en omgeving). Deze assen zijn afkomstig uit de CAP-J, dat is het Classificatiesysteem Aard Problematiek in de jeugdzorg, een indeling van allerlei mogelijke problemen die jeugdigen in de jeugdzorg kunnen hebben. De CAP-J wordt ook wel de ‘DSM van de jeugdzorg’ genoemd. Het systeem is ontwikkeld door het Nederlands Jeugdinstituut, in samenwerking met de praktijk. Meer informatie is te vinden op de website van het Nederlands Jeugdinstituut, www.nji.nl/capi.

Nog een paar tips bij het invullen

- Richt je op de situatie op het moment van aanmelding, oftewel de situatie bij de start van de plaatsing in het gezinshuis;
- Beschrijf naast de situatie van de jeugdige ook de situatie van het oorspronkelijke gezin of het gezin waarin de jeugdige verbleef voor plaatsing in het gezinshuis (bijv. een pleeggezin) én van de omgeving;
- Richt je met name op feitelijke informatie (in plaats van interpretaties en jargon);
- Als er geen problemen zijn op een bepaald gebied, vermeld dit dan ook;
- Zorg ervoor dat het formulier op 1 (maximaal 2) A4 blijft, pas evt. de grootte van de vakken aan;
- Welke mogelijke problemen onder de vijf assen vallen, volgt na het formulier. Zie dit als een toelichting. Vul het formulier eerst in, gebruik daarna de lijst met problemen bij de assen als een soort check of je aan alles gedacht hebt.

Nummer casus:	Naam organisatie:
Leeftijd jeugdige bij aanmelding:	
Geslacht:	
Gezinssamenstelling/ type:	
Etnische achtergrond/Nationaliteit:	
Maatregel:	
Voorafgaande hulpverlening (benoem alleen vormen en duur):	
Dagbesteding/schooltype jeugdige (niveau):	

As	Situatie bij start: wat is er aan de hand?
A. Psychosociaal functioneren jeugdige	
B. Lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige	
C. Vaardigheden en cognitieve ontwikkeling jeugdige	
D. Gezin en opvoeding	
E. Jeugdige en omgeving	
Perspectief/ Einddoel	

Toelichting per As

As A: Psychosociaal functioneren jeugdige

De as Psychosociaal functioneren jeugdige is in CAP-J onderverdeeld in de volgende vijf groepen: Emotionele problemen; Gedragsproblemen; Problemen in (ontwikkeling van) de persoonlijkheid en identiteit; Gebruik van middelen/verslaving; Overige psychosociale problemen jeugdige. Hieronder volgt per groep welke categorieën eronder vallen:

- **Emotionele problemen (groep A100)**
  - A101 Introvert gedrag
  - A102 Angstproblemen
  - A103 Stemningsproblemen
- **Gedragsproblemen (groep A200)**
  - A201 Druk en impulsief gedrag
  - A202 Opstandig gedrag en/of antisociaal gedrag
- **Problemen in de persoonlijkheid(sontwikkeling) en identiteit(sontwikkeling) (groep A300)**
  - A301 Problemen met de competentiebeleving
  - A302 Problemen in de gewetensvorming/morele ontwikkeling
  - A303 Identiteitsproblemen
  - A304 Dissociatieve stoornissen
  - A305 Persoonlijkheidsstoornissen
  - A306 Schizofrenie en andere psychotische stoornissen
- **Gebruik van middelen/verslaving (groep A400)**
  - A401 Problematisch gebruik van alcohol
  - A402 Problematisch gebruik van amfetamine
  - A403 Problematisch gebruik van cafeïne
  - A404 Problematisch gebruik van cannabis
  - A405 Problematisch gebruik van cocaïne
  - A406 Problematisch gebruik van (synthetische of natuurlijke) stoffen die hallucinaties opwekken zoals LSD, XTC en paddo's
  - A407 Problematisch gebruik van een vluchtige stof
  - A408 Problematisch gebruik van nicotine
  - A409 Problematisch gebruik van overige middelen
  - A410 Problematisch afhankelijkheidsgedrag niet aan middelen gerelateerd

- **Overige psychosociale problemen jeugdige (groep A900)**

A901 Problemen bij de verwerking van ingrijpende gebeurtenissen

A902 Overmatige stress

A903 Automutilatie

A904 Andere problemen psychosociaal functioneren jeugdige

A905 Seksuele en Genderidentiteitsstoornissen

A906 Pervasieve ontwikkelingsstoornissen

A907 Tic-stoornissen

A908 Overige stoornissen gerelateerd aan psychosociaal functioneren jeugdigen

Risicofactoren

- Agressief gedrag
- Geweld
- Gedragsproblemen
- Bewijs van antisociaal gedrag
- Veroordeeld/borg voor misdaad
- Bewijs van antisociaal gedrag sinds de eerste jaren in het leven van de jeugdige
- Is van huis weggelopen
- Ongepast seksueel gedrag
- Slecht sociaal netwerk
- Chronische of tijdelijke acute slechte geestelijke gezondheid
- Geschiedenis van zelfmutilatie
- Suïcidale gedachten
- Alcoholmisbruik
- Drugsmisbruik
- Zwanger
- Stress en/of onvermogen het aan te kunnen
- Ongelukkig
- Bedplassen
- De jeugdige heeft specifieke emotionele of gedragsstoornis

Potentiële beschermende factoren

- Vrienden of familie zeggen dat het leuk is om tijd met de jeugdige door te brengen
- Onderwijzend personeel/buren beschrijven de jeugdige als aardig
- Wil zijn/haar gedrag verbeteren
- Heeft het vertrouwen problemen op te kunnen lossen
- Heeft de sociale vaardigheden om met mensen die niet tot het gezin behoren om te gaan

- Heeft iemand buiten de familie die hij/zij kan vertrouwen
- Accurate diagnose van de psychische problemen van de jeugdige
- Ouders hebben inzicht in de manieren om met de psychische problemen van de jeugdige om te gaan

As B: Lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige

---

Deze as is in CAP-J onderverdeeld in de volgende groepen: Lichamelijke ziekte, aandoening of handicap; Gebrekkige zelfverzorging, zelfhygiëne, ongezonde levenswijze; Aan lichamelijke functies gerelateerde klachten. Hieronder volgt per groep welke categorieën eronder vallen:

- **Lichamelijke ziekte, aandoening of handicap (groep B100)**
  - B101 Gehooraandoeningen
  - B102 Oogaandoeningen
  - B103 Spraakaandoening
  - B104 Motorische handicap
  - B105 (Chronische) lichamelijke ziekte
- **Gebrekkige zelfverzorging, zelfhygiëne, ongezonde levenswijze (groep B200)**
  - B201 Problemen met zelfverzorging en zelfhygiëne
  - B202 Ongezonde levenswijze
  - B203 Overgewicht
- **Aan lichamelijke functies gerelateerde klachten (groep B300)**
  - B301 Lichamelijke klachten
  - B302 Voedings-/eetproblemen
  - B303 Zindelijkheidsproblemen
  - B304 Slaapproblemen
  - B305 Groeioproblemen
  - B306 Onverklaarbare lichamelijke klachten
- **Overige problemen lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige (groep B900)**
  - B901 **Andere problemen lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige**

Risicofactoren

- Chronische of tijdelijke acute slechte lichamelijke gezondheid
- Lichamelijke handicap
- Problemen met voeding/water

Potentiële beschermende factoren

- Accurate diagnose van de lichamelijke problemen van de jeugdige
- Ouders hebben inzicht in de manieren om met de lichamelijke problemen van de jeugdige om te gaan

As C: Vaardigheden en cognitieve ontwikkeling jeugdige

Deze as is in CAP-J onderverdeeld in de volgende groepen: Problemen in de cognitieve ontwikkeling; Problemen met vaardigheden. Hieronder volgt per groep welke categorieën eronder vallen:

- **Problemen in de cognitieve ontwikkeling (groep C100)**
  - C101 Problemen met schoolprestaties/leerproblemen
  - C102 Aandachtsproblemen
  - C103 Problemen verband houdend met hoogbegaafdheid
  - C104 Problemen met het sociaal aanpassingsvermogen
  - C105 Problemen verbandhoudend met benedennormale intelligentie**
- **Problemen met vaardigheden (groep C200)**
  - C201 Sociale vaardigheidsproblemen
  - C202 Communicatiestoornissen**
  - C203 Stoornis in motorische vaardigheden**
- **Overige problemen vaardigheden en cognitieve ontwikkeling (groep C900)**
  - C901 Andere problemen cognitieve ontwikkeling jeugdige**
  - C902 Andere problemen vaardigheden jeugdige**

Risicofactoren

- Bijzondere educatieve hulpvragen
- Leermoeilijkheden
- Achterstand in ontwikkeling
- Onderwijzer(es) zegt dat de jeugdige niet naar zijn/haar kunnen functioneert

Potentiële beschermende factoren

- Bovengemiddelde intelligentie

As D: Gezin en opvoeding

Deze as is in CAP-J onderverdeeld in de volgende groepen: Ontoereikende kwaliteiten van de opvoeding; Problemen in de ouder-kindrelatie; Verwaarlozing, lichamelijke/psychische mishandeling, incest, seksueel misbruik van de jeugdige in het gezin; Instabiele opvoedingssituatie; Problemen van ouder; Problemen van ander gezinslid; Problemen in het sociaal netwerk van het gezin; Problemen in de omstandigheden van het gezin; Overige problemen gezin en opvoeding. Hieronder volgt per groep welke categorieën eronder vallen:

- **Ontoereikende kwaliteiten van de opvoeding (D100)**
  - D101 Ontoereikende opvoedingsvaardigheden

- D102 Problemen met ondersteuning, verzorging en bescherming kinderen
- D103 Pedagogische onwil
- D104 Onenigheid tussen ouders over opvoedingsaanpak
- D105 Problematische gezinscommunicatie
- ***Problemen in de ouder-kindrelatie (D200)***
  - D201 Gebrek aan warmte in ouder-kindrelatie
  - D202 Symbiotische relatie tussen ouder en jeugdige
  - D203 Jeugdige in de rol van ouder (parentificatie)
  - D204 Vijandigheid tegen of zondebok maken van jeugdige door de ouder
  - D205 Problemen in de loyaliteit van jeugdige naar ouder
  - D206 Problemen in de hechting van jeugdige aan ouder
  - D207 Generatieconflict
  - D208 Problemen door religieuze en/of culturele verschillen tussen ouder en jeugdige
  - D209 Mishandeling ouder door jeugdige
  - D210 Jeugdige weggelopen van huis
  - D211 Jeugdige weggestuurd door ouders
- ***Verwaarlozing, lichamelijke/psychische mishandeling, incest, seksueel misbruik van de jeugdige in het gezin (D300)***
  - D301 Jeugdige slachtoffer verwaarlozing
  - D302 Jeugdige slachtoffer mishandeling
  - D303 Jeugdige slachtoffer seksueel misbruik
- ***Instabiele opvoedingssituatie (D400)***
  - D401 Problemen bij scheiding ouders
  - D402 Problemen met omgangsregeling
  - D403 Problemen met gezagsrelaties
  - D404 Problemen die gepaard gaan met het samengaan van twee gezinnen/samengestelde gezinnen
  - D405 Problematische relatie tussen ouders
  - D406 Problematische relatie jeugdige met partner opvoeder
  - D407 Problematische relatie (stief)broers/zussen
- ***Problemen van ouder (D500)***
  - D501 Negatieve jeugdervaring/traumatische ervaring ouder
  - D502 Problemen met werkloosheid ouder

- D503 Problemen bij zwangerschap of bevalling
- D504 Moeilijke start ouderschap
- D505 Gezondheidsproblemen of handicap/invaliditeit ouder
- D506 Antisociaal gedrag ouder
- D507 Gebruik van middelen/verslaving ouder
- D508 Pleger seksueel misbruik
- D509 Overmatige stress ouder
- D510 Psychische/psychiatrische problematiek ouder
- ***Problemen van ander gezinslid (D600)***
  - D601 Gezondheidsproblemen of handicap/invaliditeit ander gezinslid
  - D602 Antisociaal gedrag ander gezinslid
  - D603 Gebruik van middelen/verslaving ander gezinslid
  - D604 Psychische/psychiatrische problematiek ander gezinslid
- ***Problemen in het sociaal netwerk gezin (D700)***
  - D701 Problemen in de familierelaties (niet het gezin)
  - D702 Gebrekkig sociaal netwerk gezin
- ***Problemen in omstandigheden gezin (D800)***
  - D801 Problemen met huisvesting
  - D802 Financiële problemen
  - D803 Problemen met hulpverleners of (vertegenwoordigers van) instanties
  - D804 Problematische maatschappelijke positie gezin als gevolg van migratie
- ***Overige problemen gezin en opvoeding (D900)***
  - D901 Andere problemen gezin en opvoeding

Risicofactoren

- Onenigheid binnen het gezin
- Belangrijkste verzorger overbelast door ouderschap
- Breuk binnen familie/scheiding
- Geweld binnen gezin

Risicofactoren (ouders)

- Chronische slechte geestelijke gezondheid
- Tijdelijke, acute slechte geestelijke gezondheid
- Chronische slechte lichamelijke gezondheid
- Tijdelijke, acute slechte lichamelijke gezondheid

- Leermoeilijkheden
- Lichamelijke handicap
- Geschiedenis van zelfmutilatie
- Suïcidale gedachten
- Alcoholmisbruik
- Drugsmisbruik
- Stress en/of onvermogen het aan te kunnen
- Ongelukkig
- Geïsoleerd
- Depressie

Potentiële beschermende factoren

- Iemand in het gezin houdt van de jeugdige
- Significante andere volwassene (dan de ouders) geeft om de jeugdige
- Gezinsleden hebben de vaardigheden om om te gaan met de problemen waaraan de jeugdige het hoofd moet bieden
- De jeugdige heeft enig begrip van de problemen binnen het gezin
- De jeugdige heeft inzicht in de manieren om met de lichamelijke en geestelijke problemen van de ouders om te gaan

As E: Jeugdige en omgeving

Deze as is in CAP-J onderverdeeld in de volgende groepen: Problemen op speelzaal, school of werk; Problemen met relaties, vrienden, sociaal netwerk en vrije tijd; Problemen in omstandigheden jeugdige. Hieronder volgt per groep welke categorieën eronder vallen (het is niet nodig op het niveau van de categorieën de problemen te beschrijven, ze worden hier vooral genoemd om een idee te geven welke problemen binnen een groep vallen):

- ***Problemen op speelzaal, school of werk (groep E100)***
  - E101 Problematische relatie met leerkracht, werkgever of leidinggevende/problemen met hiërarchische relatie
  - E102 Problematische relatie met medeleerlingen, collega's of groepsleden
  - E103 Motivatieproblemen op school of werk (onder andere spijbelen)
  - E104 Van school gestuurd
  - E105 Problemen met school-, studie- of beroepskeuze of vakkenpakket
  - E106 Problemen met werkloosheid jeugdige
  - E107 Problemen met speelzaal, schoolorganisatie of onderwijsstijl, arbeidsorganisatie
- ***Problemen met relaties, vrienden, sociaal netwerk en vrije tijd (groep E200)***
  - E201 Problemen met vrijetijdsbesteding

- E202 Problemen met verliefdheid/liefde en relaties
- E203 Problematische relatie met leeftijdgenoten (onder andere gepest worden buiten school/werk)
- E204 Gebrekkig sociaal netwerk jeugdige
- E205 Risicovolle vriendenkring (antisociaal gedrag, gebruik middelen)
- **Problemen in omstandigheden jeugdige (groep E300)**
  - E301 Problemen met zelfstandige huisvesting jeugdige
  - E302 Financiële problemen jeugdige
  - E303 Problemen van jeugdige met hulpverleners of (vertegenwoordigers van) instanties
  - E304 Problematische maatschappelijke positie jeugdige (onder meer als gevolg van migratie)
  - E305 Problemen jeugdige met justitiële instanties
- **Problemen in omstandigheden jeugdige (groep E300)**
  - E901 Andere problemen jeugdige en omgeving**

Risicofactoren

- Van school gestuurd
- Tijdelijk van school gestuurd
- Eerder van school gestuurd
- Vaak van school gewisseld
- Mist school regelmatig
- Slechte relatie met onderwijzer(es)/werkgever
- Geïsoleerd op school of werk
- Wordt gepest
- Ervaart racisme
- Pest andere kinderen
- Onrealistische verwachtingen van ouders

Potentiële beschermende factoren

- Bovengemiddelde intelligentie
- Wordt beschreven als hard werkend
- Populair bij leerlingen
- Populair bij onderwijzend personeel
- Ouders betrokken bij onderwijs aan kind
- Beschreven als getalenteerd in vergelijking met anderen
- Gaat graag naar school
- Heeft hobby's/interesses

Bijlage 2 Aanvullende opdracht ‘in kaart brengen problematiek doelgroep’

Waarom?

Aan het einde van bijeenkomst 1 van de ‘kenniskring gezinshuizen’ zijn de behoeften van de deelnemers verkend omtrent het aangeleverde en besproken casusmateriaal. De volgende vraag werd aan de deelnemers voorgelegd: ‘Welke relevante informatie ontbreekt nog omtrent de doelgroep en wat is nog nodig om uiteindelijk tot een beschrijving van de beoogde doelgroep te komen?’

Wat vragen we van jullie?

Aanvullende informatie van iedere (ingeleverde) casus. Beperk je hierbij weer tot concrete informatie over de jeugdigen die in een gezinshuis verblijven. Enkel de organisaties die reeds eerder casusmateriaal hebben ingeleverd vullen het formulier op de volgende pagina in over de 5-7 ‘prototype’ cliënten. Dit zijn de volgende organisaties: Yorneo, Jeugdhulp Friesland, De Zuidwester, OCK Het Spalier, LSG-Rentray, Spirit, Leger des Heils Midden-Nederland, Altra en Jeugdformaat.

Nog een paar tips bij het invullen

- Richt je met name op feitelijke informatie (in plaats van interpretaties en jargon);
- Raadpleeg voor het invullen evt. dossiers, je kunt ook andere betrekken, bijvoorbeeld door het formulier voor een jeugdige in te vullen met zijn/haar gezinshuisouder;
- Als er geen informatie over een bepaald gebied bekend is, vermeld dit dan ook (+ eventueel redenen hiervan);
- Zorg ervoor dat het formulier op 1 (maximaal 2) A4 blijft, pas evt. de grootte van de vakken aan;
- Houdt dezelfde nummers van de reeds ingeleverde casussen aan en vermeld ook duidelijk de organisatiennaam.
- Wees zo concreet mogelijk, werk in steekwoorden.
- Succes!

Nummer casus:	Naam organisatie:
Leeftijd jeugdige bij aanmelding:	Geslacht:

	Situatie bij én vanaf de start.
1. Mogelijkheden / krachten van het kind (waarom bijv. geen plaatsing in pleegzorg of leefgroep?)	
2. Redenen van evt. eerdere pleegzorgplaatsingen en/of huidige plaatsing	
3. Perspectief/eind van de plaatsing (bijv. terug naar huis, langdurig opgroeien, werken naar zelfstandigheid?)	
4. Huidige relatie jeugdige met biologische ouders / familie (accepteren, 'gedogen' of actief tegenwerken)	
6. Brusjes in (ander) gezinshuis?	
7. Gedurende plaatsing: welke problematiek is 'extra' zichtbaar geworden, bijv. na inzet aanvullende diagnostiek.	

Het Nederlands Jeugdinstituut: hét expertisecentrum over jeugd en opvoeding

Het Nederlands Jeugdinstituut is het landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken. Het werkterrein van het Nederlands Jeugdinstituut strekt zich uit van de jeugdgezondheidszorg, opvang, educatie en jeugdwelzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming evenals aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Missie

De bestaansgrond van het Nederlands Jeugdinstituut ligt in het streven naar een gezonde ontwikkeling van jeugdigen, en verbetering van de sociale en pedagogische kwaliteit van hun leefomgeving. Om dat te kunnen bereiken is kennis nodig. Kennis waarmee de kwaliteit en effectiviteit van de jeugd- en opvoedingssector kan verbeteren. Kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen, preventie en behandeling van opvoedings- en opgroei problemen, effectieve werkwijzen en programma's, professionalisering en stelsel- en ketenvraagstukken. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelt, beheert en implementeert die kennis.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals een infolijn, websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Wilt u meer weten over het Nederlands Jeugdinstituut of zijn beleidsterreinen, dan kunt u terecht op onze website www.nji.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van nieuws uit de jeugdsector? Neem dan een gratis abonnement op onze digitale *Nieuwsbrief Jeugd*.

De Rudolphstichting

In De Glind en in de rest van Nederland ontwikkelt de Rudolphstichting vernieuwende projecten in de jeugdzorg. Wij richten ons op kinderen die niet meer bij hun ouders kunnen wonen. Voor hen ontwikkelen en ondersteunen wij gezinshuizen in heel Nederland. Ook zetten we ons in voor jeugdorp De Glind door voorzieningen te subsidiëren en grond en gebouwen te beheren.

Voor wie doen we het?

De Rudolphstichting richt zich met haar projecten op uithuisgeplaatste kinderen en jongeren. Door allerlei problemen kunnen zij niet meer thuis wonen. Alle projecten zijn er op gericht deze kinderen en jongeren een eerlijke kans op een hoopvolle toekomst te geven.

Hoe doen we dat?

Bij het opzetten van nieuwe projecten werkt de Rudolphstichting altijd samen met andere organisaties of personen. Zij hebben een directe relatie met het werkveld waarvoor het project is bedoeld. Dit garandeert dat een project echt waardevol is en dicht bij de behoefte staat van kinderen en jongeren die de hulp nodig hebben.

In elk project werkt de Rudolphstichting toe naar verzelfstandiging, zodat het project ook zonder de financiële inbreng van de Rudolphstichting kan blijven bestaan. De Rudolphstichting investeert tijd, geld en kennis, maar verleent zelf geen uitvoerende zorg.

Het doel is een omgeving te creëren waarin uithuisgeplaatste kinderen en jongeren zich kunnen richten op hun toekomst. Sleutelwoorden die in alle projecten terugkomen:

- Kleinschaligheid
- Gewoon leven
- Mogelijkheden en behoeften van het kind centraal

Voor het uitvoeren van innovatieve projecten kan de Rudolphstichting niet zonder de steun derden. Vrijwilligers, diaconieën, fondsen, bedrijven en samenwerkingspartners geven de Rudolphstichting de kans om vernieuwende projecten te starten voor uithuisgeplaatste kinderen.

Meer weten?

Wilt u meer informatie over de projecten van de Rudolphstichting, kijk dan op onze website www.rudolphstichting.nl. U blijft op de hoogte van de ontwikkelingen met een abonnement op onze nieuwsbrief, deze kunt u via de website aanvragen.

Gezinshuis.com

Vandaag de dag kan een aanzienlijke groep kinderen en jongeren, om uiteenlopende redenen, niet thuis blijven wonen. Daarvan zijn een kleine 20.000 geplaatst in instellingen.

Gezinshuis.com richt zich op die doelgroep; zij start en ondersteunt gezinshuizen die deze jongeren opvangen.

In onze gezinshuizen wordt de professionaliteit en vakmanschap van gezinshuisouders gecombineerd met het vanzelfsprekende van een bestaand gezin. Jongeren die geen veilig thuis hebben, worden in die gezinnen opgevangen, soms voor kortere, soms voor langere tijd. Vanuit verbinding wordt gewerkt aan het toekomstperspectief van de jongeren.

Het is onze overtuiging dat jongeren het best geholpen worden, als we ons richten op hun mogelijkheden en talenten. En we vinden dat gezinsouders het best kunnen opvoeden als ze dicht bij zichzelf blijven. Om die reden werkt Gezinshuis.com met een franchiseformule; gezinshuizen in een ondernemende vorm. Dat levert voordelen op voor zowel de gezinshuisouders als de zorgaanbieders. Onze gezinshuizen zijn zelforganiserend binnen het kwaliteitskader van de franchise.

De krachten van Gezinshuis.com:

- we vitaliseren, in plaats van te problematiseren
- we geloven in de kracht van het gewone leven
- we werken met ondernemende gezinshuisouders

Ons doel: steeds meer goede plekken voor uithuisgeplaatste kinderen en jongeren!

Op 1 januari 2012 participeerden 44 gezinshuizen (ruim 160 kinderen en jongeren) in 8 provincies binnen de franchise van Gezinshuis.com.